Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἕνας λαὸς ὑψώνεται ἅμα δείξῃ πὼς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια—ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα ἔχει τοὺς φυσικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'. ✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 22 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1909 ✱ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2 ✱ ΑΡΙΘΜΟΣ 367

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου (συνέχεια).
ΙΔΑΣ. Σαμοθράκη (συνέχεια).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ἡ Τέχνη.
Θ. Ν. ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ. Τὸ Ὠδεῖο μας.
ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχὲς (συνέχεια).
ΨΥΧΑΡΗΣ. Γλωσσικὲς σημειωσοῦλες.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ—Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ--ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΗΤΕΧΝΗ

(Ἀπάνου σὲ στίχους τοῦ VERHAEREN)

Ἕνα ὄνειρο τὸ χλώμιανε τὸ μέτωπό μου. Ὁ νοῦς μου
στὄνειρο πάντα καρφωτός. Κ' ἔτσι, θὰ ζήσω μόνος,
ὁλόμονος, ἡ τέχνη μου κ' ἐγώ. Θὰ τὴν κρατήσω
στὰ χέρια μου τὴν τέχνη μου σὰ λάβαρο· καὶ τόσο
δυναμερὰ στὰ στήθη μου θὰ τὴν κολλήσω ἀπάνου,
ποὺ ἀνάμεσ' ἀπ' τὴ σάρκα μου θὰ νάβρῃ τὴν καρδιά μου
καὶ θὰ τὴ σημαδέψῃ. Ἀκούς; Γιατὶ καὶ δὲ μοῦ μένει
πιὰ τίποτε σ' αὐτὴ τὴ γῆ, τίποτε. Μόνο ἡ Τέχνη,
γιὰ νὰ πειράζῃ ἕνα μυαλό, στάσκηταριό του μέσα,
μεθώντας το μ' ἕνα πιοτὸ κόκκινο ποὺ ξανάβει.

Ὅταν τρεμοσαλέβουνε τὰ πάντα, ὅταν πεθαίνουν,
νὰ ἡ Τέχνη χρυσοκάμωτος ναός, θεμελιωμένη.
Χτίζεται ἡ Τέχνη ὁλονυχτίς. Ἡ μέρα, πρὸς τὸ βράδι,
σὰν ἀργοκλεῖ τὰ μάτια της εἰρηνικὰ στὸν ὕπνο,
τοῦ χρυσοκάμωτου ναοῦ λαμποκοπᾶν οἱ τοῖχοι,
τὸν οὐρανὸ μὲ τάστρα του τὸν ἀντικαθρεφτίζουν
καὶ τοῦ τὰ ρίχνουνε ξανὰ τἀντιφεγγίσματά τους.
Κι ὁ ποιητὴς—πολὺ ἄργησε γιὰ νὰ εἶν' ἱερέας—τραβάει
πρὸς τὴ λαμπράδα τὴ χυμένη ἀπὸ τὰ παραθύρια,
πρὸς τὴ λαμπράδα ποὺ γυαλίζει, λάμα ἀπὸ μαγνῆτες.
Ὁ θόλος πάει τόσο ψηλὰ ποὺ κρύβεται ἡ κορφή του,
κ' εἶν' ἀσημένιοι οἱ στύλοι του καὶ ἡ πύλη του ἀπ' ἀλάργα
πρὸς τοὺς ἀστραφτεροὺς γιαλοὺς τὰ φύλλα της τἀνοίγει,
καὶ τῶν κυμάτων ὁ χορὸς ταιριάζει τοὺς ἀχούς του
μὲ τῆς λατρείας τὸ ψάλσιμο, καὶ γγίζει ὁ διαβατάρης
ἄνεμος ἀπὸ τἄπειρο π' ὅλο ἔρχεται καὶ πάει,
μὲ κάποια σιγανόφωνα καὶ μυστικὰ τραγούδια
τοὺς πύργους μεγαλόκορμους, ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου σκέπη,
μαῦροι γιγάντοι ἀπὸ γρανίτη δυνατοὶ πλασμένοι.
Κι ὅποιος διαβῇ τὶς σιωπηλὲς καμάρες, δὲν ξανοίγει
τίποτε· μοναχά, βαθιά, κατάνακρα, ἀλλοῦ πέρα,
μιὰ λύρα χάλκινη, ποὺ ὀρθὴ κι ἀσάλευτη στημένη
στοὺς φανταχτοὺς ἀνάμεσα πυρσούς, τὸν περιμένει.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΛΕΣ

Πέμπτος καὶ πέμτος. —Αὐστρία καὶ Ἀουστρία.

1.

ΠΕΜΤΟΣ.

Μᾶς κατηγοροῦνε ποὺ *νεωτερίζουμε* οἱ δασκάλοι. Ἐγὼ θαῤῥῶ ξεναντίας πὼς *ἀρχαΐζουμε*, ὄχι μονάχα γιατὶ κρατοῦμε τὴν ἀληθινή, τὴν ἱστορικὴ παράδοση, ἀκολουθώντας τὸ νόμο τοῦ κανονικοῦ ξετυλιγμοῦ—ἀφτὸ πιὰ σήμερις ἀνάγκη καμιὰ δὲν ὑπάρχει νὰ τἀποδείξουμε—μὰ γιατὶ μερικοὶ τύποι ποὺ παραδεχτήκαμε ἢ μερικὲς ὀρθογραφίες ποὺ συνηθίζουμε, εἶναι ὀρθογραφίες καὶ τύποι ἀρχαιότεροι ἀπὸ τοὺς τύπους καὶ τὶς ὀρθογραφίες ποὺ θέλουνε νὰ μᾶς ἐπιβάλουνε οἱ δασκάλοι· ἀφτοὶ τοὺς χαλάσανε καὶ μεῖς τοὺς βαστάξαμε ἀκέριους, ὅπως τὸ μαρτυροῦνε καὶ τὰ κείμενα τὰ ἴδια.

Δυὸ παραδείγματα μᾶς ἀρκοῦνε, νὰ τὸ διῇ ξάστερα ὁ καθένας.

Δύσκολο δὲν εἶναι νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς πὼς μήτε ὁ δάσκαλος *πέμπτη, πέμπτος*, δὲ θὰ σοῦ τὸ προφέρῃ μὲ τὸ *π* τὸ μεσιανό. *Πέμτη* λέει καὶ *πέμτος*. Δὲν τὸ ξέρει, ἐπειδὴ δὲν ξέρει πῶς μιλᾷ. *Πέμπτος*, μὲ τὸ *π*, σοῦ τὸ γράφει, νομίζει πὼς μὲ *π* σοῦ τὸ ξεστομίζει καὶ κοιμᾶται ἥσυχος, κατόκορφα πεισμένος πὼς ἡ γλώσσα του εἶναι γλώσσα τοῦ Περικλῆ.

Ὁ γλωσσολόγος ὅμως, μόνο ποὺ βλέπει ἕνα *πέμπτος* στὸ χαρτί, μὲ συνεχικὰ *μ, π, τ*, τὸ ὑποψιάζεται ἀμέσως πὼς κάτι θὰ τρέχῃ. Τοῦ τὸ μαθαίνει κ' ἡ θεωρία, πὼς ἡ ἑλληνικὴ δὲν τἀρέσει μὲ τὰ τρία σύφωνα μὲ τὴ σειρὰ (κ. *Ῥόδα καὶ Μῆλα*, Δ', 220—221· Ε', β', 99-100· A. Thumb, Handbuch der neugriechischen Volkssprache, 1895, σ. 20, § 36, κλ. κλ. κλ.). Λοιπόν, ἀφοῦ ὁ γλωσσολόγος ἄνοιξε τὰ μάτια του, ἀνοίγει καὶ τἀφτιά του. Ἔτσι τσάκωσα καὶ γὼ τὴν προφορὰ *πέμτος* χωρὶς *π*· ἔτσι καὶ τὸ γράφω.

Καὶ τώρα τί θαῤῥεῖτε;

Σημειώστε, σᾶς παρακαλῶ, πὼς τὸ ἀρθρουδάκι μου κοῦτὸ ἐδῶ, σᾶς τὸ καταστρώνω σήμερα, δεκοχτὼ τοῦ Ἅη Δημήτρη, 1909. Ἐλᾶτε νὰ λογαριάσουμε. Ἀπὸ τὶς ἑφτὰ τοῦ Φλεβάρη, 441, πόσοι αἰῶνες, πόσοι μῆνες, πόσες μέρες περάσανε ὡς τὴ στιγμὴ ποὺ εἴμαστε; Περάσανε 1468, χίλια τετρακόσια ἑξήντα ὀχτὼ χρονάκια, ἑφτὰ μῆνες, ἕντεκα μέρες.

Καὶ τὸ συμπέρασμα;

Τὸ συμπέρασμα, ποὺ περάσανε χίλια τετρακόσια ἑξήντα ὀχτὼ χρόνια, ἑφτὰ μῆνες, ἕντεκα μέρες, τὴν ὥρα ποὺ κουβεντιάζουμε, ἀφότου πρωτογράφηκε ὁ *πέμτος* μας, δίχως *π*!

Πάρτε, νὰ βεβαιωθῆτε, τὶς ἐπιγραφὲς τοῦ Leblant, Inscriptions chretiennes de la Gaule, □, 1865, N. 415, n. 77, [l. 9], καὶ τί βλέπετε; ΠΕΜΤΟΝ[1]). Χρονολογημένη στὸ τέλος της ἡ ἐπιγραφοῦλα.

1) Στὸ ἴδιο μέρος (ll. 2—3), βρίσκεται κ' ἕνα ΤΕΣΣΕΡΑΚΟΝΤΑ, ποὺ μήτε ἀφτὸ δὲν ξεσηκώθηκε ἀκόμα ἀπὸ τοὺς γλωσσολόγους. Ὁ Leblant δὲν κατάλαβε οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο. Τὰ διαβάζει πέμπτον καὶ τεσσαράκοντα.

2.

ΠΕΝΤΟΝ. ΠΕΦΤΗ.

Ὁ τύπος *πέμτος*, δίχως *π*, δὲν εἶναι ἡ μόνη ἀλλαγὴ ποὺ ἔπαθε ὁ *πέμπτος*.

Ἔχουμε τὸ πανάρχαιο τὸ κρητικὸ τῆς Γορτυνίας ΠΕΝΤΟΝ (κ. G.Meyer, Griechische Grammatik, ἐκδ. Γ', 1896, σ. 500, § 401). Τὸ ἑρμηνέβει ὁ G. Meyer, εἴτε πὼς ἔγινε κατεφτείας ἀπὸ τὸ *πέντε*, δηλαδὴ πὼς ξεχάσανε τὸ *πέμπτος* καὶ τὸ ξαναπλάσανε *πέντος*, εἴτε πὼς εἶναι ἀπὸ κάποιο *πένπτος*, ὄχι ὅμως καθὼς τὸ ξηγᾷ πιὸ ἀπάνω (σ. 362, § 276), παρὰ νομίζω κάπως ἀλλιῶς· ἄξαφνα μπορεῖ πρῶτα νὰ παράπεσε τὸ *π* καὶ νἀκούστηκε *πέμτος*· ἔπειτα, ἐπειδὴ καλήτερα καὶ πιὸ ἀδερφικὰ συνταιριάζουνται στὴν ἑλληνικὴ *ν* καὶ *τ*, θὰ τὸ εἴπανε φυσικὰ μὲ *ν* ἀντὶς *μ*, πρᾶμα ποὺ καὶ στὸ σημερνό μας τὸν *πέμτο*, παράξενο δὲν εἶναι νἀκολουθήση καμιὰ μέρα. Γιὰ τόσο παλιὲς ἐποχές, ὅπως θέλει κανείς, τὰ μπαλώνει. Τὸ πιθανώτερο γιὰ μένα εἶναι πὼς ἀπὸ τὸ *πέντε*, ποὺ ἔπαιρνε κ' ἔδινε, θὰ γεννήθηκε γλυκὰ γλυκὰ καὶ ὁ *πέντος*.

Στὴ νεοελληνική, τὸ θηλυκό, μὰ μόνο τὸ θηλυκό, μᾶς παρουσιάζει δέφτερο τύπο. *Πέφτος* δὲν ἔχουμε κι ὅμως ἔχουμε *πέφτη*, γιὰ τὴν πέμτη μέρα τῆς βδομάδας.

Πῶς ἀφτό; Πολὺ ἔφκολα.

Τὸ *π* τῆς *πέμπτης*, ποὺ βρίσκεται μὲ συνακόλουθο *τ*, ἔγινε *φ*, σὰν τὸ *π* τοῦ *φτωχοῦ*· ἅμα ἔγινε *φ*, πάει καὶ τὸ *μ*, σὰν τὸ *μ* τῆς *νύφης*.

Γιατί ὅμως νὰ μὴν ἔχουμε καὶ *πέφτος*;

Γιατὶ ὁ *πέμτος* καθαφτὸ εἶναι δασκαλισμός· Ναίσκε!

Τὸ σωστὸ ρωμαΐικο εἶναι νὰ λέμε *ὁ τόμος πέντε*, ὄχι *ὁ πέμτος τόμος*, ἢ *κοίταξε τὴ σελίδα εἴκοσι ἐννιά*, ὄχι στὴν *εἰκοστὴ ἐννατη*. Πολὺ φίνα σημειώνει ὁ K. Dieterich πὼς κ' οἱ Ἀττικοὶ ἀκόμη ἔτσι τὸ λέγανε· *εἷς καὶ εἰκοστός*, ὅπου θἄπρεπε νὰ τὸ ποῦνε *πρῶτος* (Untersuchungen zur Geschinte der griechischen Sprache, 1898, 187).

Ὡςτόσο ἔχουμε *πρῶτος*, *δέφτερος*, *τρίτος* καὶ *τέταρτος*, *ὁ πρῶτος τόμος*, *εἶσαι ὁ δέφτερος* κτλ. Ἔτσι ἀπὸ ἀναλογία, κάπως καὶ ἀπὸ ἀνάγκη, παραδεχτήκαμε καὶ τοὺς ἀποδέλοιπους ἀριθμούς, *πέμτος*, *ἕχτος*, *ἕβδομος* κλ., ποὺ στὸ τυπικὸ καὶ στὸ ἠχολογικό, δὲν πατοῦνε κανέναν κανόνα τῆς νεοελληνικῆς.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ *πέμτος* εἶναι δασκαλισμός, δασκαλισμὸς συμμορφωμένος, καθὼς τὸ ξεδιαλίσαμε ἀλλοῦ (κ. *Ἀπολογία*, 71), ἔπαθε ἀλλαγὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ γνήσια δημοτικὴ τὴν *πέφτη*, ποὺ τὴν ἀνταμώνουμε καὶ στὸ *Πεφτοπάζαρο*, τὸ παζάρι τῆς *πέμτης*, ὅπως τὸ ξέρουνε στὴν Πόλη.

3.

ΠΕΜΤΟΣ ΚΑΙ ΠΕΜΤΗ.

Καὶ τώρα ποιόνε ἀπὸ τοὺς δυὸ τύπους νὰ παραδεχτοῦμε; *Πέμτη* νὰ τὸ γράφουμε ἢ *πέφτη*;

Ἀδίσταχτα *πέμτη*.

Πάει ταίρι ταίρι μὲ τὸν *πέμτο*.

Κοινὸ τὄχουμε καὶ μὲ τὴν καθαρέβουσα (κ. *Ῥόδα καὶ Μῆλα*, Β', 2).

Καθιερωμένες πιὰ κ' ἡ *δεφτέρα*, *τρίτη*, *τετάρτη*. *Δεφτέρα* καὶ *τετάρτη* μάλιστα εἶναι *δασκαλισμοί*. Ῥολόϊ ἔρχεται ἡ *πέμτη*

Συφωνᾷ καὶ μὲ τὸ *σύμτωμα* ἢ τὴ *σύμτωση* ποὺ μᾶς χρειάζουνται καὶ ἀφτὰ καὶ ποὺ χωρὶς *π* θὰ τἀκούσης ἀπ' ὅλους.

Τὸ *πεφτοπάζαρο*, ἐννοεῖται, *πεφτοπάζαρο* θὰ μείνη, ἀφοῦ ἔτσι καθιερώθηκε· πολλοὶ μάλιστα οὔτε τὸ ὑποψιάζουνται τί σημαίνει.

Βλέπουμε ἀπ' ἀφτὰ καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ τὸ εἴδαμε κιόλας χίλιες φορὲς (κ. *Ρ. κ. Μ.*, Δ', 276 κι ἀκόλ. *Ἀπόλυτοι κανόνες*), δηλαδὴ πὼς μιὰ κοινὴ γλώσσα βολέβεται καὶ μὲ τοὺς δασκαλισμούς, δὲν κυνηγᾷ οὔτε τὰ ντόπια, οὔτε τὰ καθαφτὸ δημοτικὰ (*πέφτη*), παρὰ πρέπει νὰ μάθη νὰ *διαλέγη*.

4.

ΑΥΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΑΟΥΣΤΡΙΑ.

Ἔχω στὸ γραφεῖο μου ἀνοιχτὰ δυὸ βιβλιαράκια τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

Τὸ πρῶτο καθαρεβουσιάνικο ἀπὸ ἄκρη σ' ἄκρη. Νὰ σας κι ὁ τίτλος·

«Παιδαγωγία ἤτοι πρῶτα μαθήματα τῶν παιδίων εἰς τὸ ἀναγινώσκειν καὶ νοεῖν ὁπωσοῦν· συντεθέντα καὶ ἐκδοθέντα εἰς τομίδια τρία ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα. Τόμος πρῶτος [τοὺς ἄλλους δὲν ἀξιώθηκα νὰ τοὺς χαρῶ]. Ἐν Βιέννῃ τῆς ΑΟΥΣΤΡΙΑΣ. Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἰωαν. Βαρθ. Τζβεκίου, πρώην Βενδώτου. 1813.»

Ὁ δέφτερος, καθαρεβουσιάνικος καὶ τοῦτος, μὲ κάτι δημοτικὰ δῶθε κεῖθε.

«Διάφορα ἠθικά, καὶ ἀστεῖα στιχουργήματα, ἐκδοθέντα ὑπὸ Ζήση Δαούτη τοῦ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, καὶ τυπωθέντα διὰ Δαπάνης τῶν εἰλικρινεστάτων, καὶ φιλογενεστάτων φίλων του, κυρίων Παρίση Δημητρίου Παμφύλου τοῦ ἐκ Τυρνάβου τῆς Θετταλίας, καὶ Δημητρίου Χ. Σωτὴρ Μαλκότζογλου τοῦ ἐκ Ῥοδοστοῦ [μὴν τὸ ξεχνοῦμε κι ἀφτό, ποὺ πολὺ σωστὰ τὸ γράφει καθὼς καὶ λέγεται] τῆς Θρᾴκης. Ἐν Βιέννῃ τῆς ΑΟΥΣΤΡΙΑΣ. Ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Ἰωάννου Βαρθ. Ζβεκίου. 1818.»

Καταλάβατε τώρα τί συνέβηκε;

Ὁ τύπος Ἀουστρία πάρθηκε ἀπὸ τὸ ἰταλικὸ Austria. Πρῶτα τὸ γράψανε ὅπως καὶ τἀκούγανε, μὲ τὴν ἰταλική του τὴν κανονική του τὴν προφορά.[1]) Τὸ μάτι τοῦ δασκάλου ἁρπαξε τὸ au τὸ ἰταλικό. Θέλησε νὰ τὸ κάμῃ περικλαΐκο καὶ τἀντίγραψε κατόπι *αυ*, ποὺ τὸ εἶπε ἀμέσως *αφ*. Τί ὡραῖα! Βλέπετε τὴν καθαρέβουσα ὡς ποῦ πάει; Καλήτερα νὰ χαλάση τὸν τύπο—καὶ πιὸ κωμικά, δὲν μποροῦσε. Χάλασε τὸ ἰταλικό· χάλασε τὸ ἀρχαῖο τὸ ἑλληνικὸ *αυ*, ποὺ μᾶς τὸ περνᾷ γιὰ δίφτογγο *αφ*! Χάλασε καὶ τὸ νεοελληνικό, ἀφοῦ τὄνομα κατάντησε ἀπρόφερτο.

Σήμερα ὁ λαὸς λέει ἀκόμη *Ἀουστρία*· *πίσω ἀπὸ τὴν ἀουστριακὴ πρεσβεία*, θὰ ποῦνε ἄξαφνα στὴν Ἀθήνα. Ἐμεῖς τὸ ἴδιο θὰ ποῦμε καὶ *Ἀουστραλία*.

Μὰ νά καὶ τὸ πιὸ νόστιμο.

Ἡ καθαρέβουσα, ποὺ κατάστρεψε τὸ δικό της τὸ σωστὸ *Ἀουστρία*, τὄχει γιὰ βάρβαρο τώρα νὰ τὸ λέῃ κανείς. Στουμπώνει τἀφτάκια της σὰν τἀκούει. Τὸ παράξενό της τὸ *Αὐστρία* τὸ θαῤῥεῖ ἀττικό.

Ἐγὼ πάλε θαῤῥῶ πὼς ὅποιος σέβεται τὴ γλώσσα του καὶ τὸν ἑαφτό του, δὲν μπορεῖ ἀλλιῶς νὰ τὸ πῇ παρὰ καθὼς εἶναι *Ἀουστρία*. Ἡ λεγάμενη δὲν εἶναι δυνατὸ νἄχῃ παράπονο. Ἐμεῖς τὸ *αου* τὸ βαστοῦμε ἀπὸ τὰ ἴδια της τὰ βιβλία. Λοιπόν, ἂς *νεωτερίζῃ* ὅσο ἀγαπᾷ. Ἐμεῖς ἀρχαΐζουμε καὶ δῶ. Τὴν ἀκολουθοῦμε κιόλας ἐκεῖ ποὺ ἀρχαΐζει μαζί μας.[2])

ΨΥΧΑΡΗΣ

1) Ἰταλικά, ὁ τόνος στὴν προπαραλήγουσα. Τὸ παροξύτονο ρωμαΐκα, εἴτε ἀπὸ τὸ Austriaco ποὺ στὸ i τονίζεται, εἴτε, σὰ μισὸς δασκαλισμός, ἀπὸ ἀναλογία τῆς Γαλλίας καὶ τὰ παρόμοια.

2) Ὁ γέρο Πασπάτης ἀκόμη ἔτσι τὸ ξέρει· κ. Πολιερ-

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

XII

Τὴν ὥρα ποὺ σπάραζε καὶ μιλοῦσε ὁ Ὀρέστης, ξανθὰ παιδάκια περνοῦσανε ἀπὸ μπροστά του καὶ πηδοῦσαν καὶ γελοῦσανε καὶ παίζαν ἀπάνω στὰ χόρτα τοῦ κήπου. Στὶς γωνιές, πίσω ἀπὸ τὰ μεγάλα δέντρα, ἐρωτικὰ ζευγάρια κρυφομιλοῦσανε. Ὁ νέος ἀψηλὸς ἔσκυφτε κι ὅλο καὶ μιλοῦσε καὶ κύταζε τὰ χείλια τὰ γλυκότατα τῆς νέας καὶ κύταζε τὰ μαλλιά της καὶ τὰ χέρια καὶ τὶς λαγόνες τὶς ἁπαλές. Τὰ χέρια θέλανε ν' ἀγκαλιάσουνε τὴν κοριτσένια μέση, κ' ἡ νέα γλιστροῦσε κάνοντας πὼς δὲν ἤθελε, γιὰ νὰ πέσει ὕστερα πιὸ ὄμορφα στὰ χέρια τ' ἀνοιχτά.

Τὰ πουλιὰ ἀποπάνω τους κελαδοῦσανε, κελαδοῦσανε κι ὁ ἥλιος γινότανε κατακόκκινος κ' οἱ γωνιὲς τοῦ κήπου πιὸ σκοτεινὲς καὶ πιὸ καλόβολες

Μήτε ὁ Ὀρέστης, μήτε ἡ Χρυσούλα, μήτε ὁ Γοργίας μποροῦσαν νὰ χαροῦνε τὴν ἐρωτόπαθη ὥρα τοῦ λιγωμένου δειλινοῦ. Δύστυχες ψυχὲς κ' οἱ τρεῖς, μισερωμένες κι ἀνήμπορες. Ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄκαρπη καὶ παιδιακήσια ἐξέγερσή της στὴ ζωή, ἡ ἄλλη χριστιανικὴ καὶ μαραζάρικη – ποτηράκι φαρφουρένιο κ' εὐκολόσπαστο στὰ χοντρὰ κι ἀπρόσεχτα χέρια τῆς ζωῆς—κ' ἡ ἄλλη μὲ τὴν εὐνούχικη καὶ στεῖρα ὡραιολατρεία.

Κ' ἡ καταπράσινη ζωὴ περνοῦσε ἀνυπόταχτη καὶ πλέρια ἀποπάνω τους, γκρεμοτσακίζοντας στενοκέφαλα σύνορα ὀμορφιᾶς κι ἀσκήμιας, καλοῦ καὶ κακοῦ, ἀλήθειας καὶ ψευτιᾶς. Οἱ πέτρινοι ἁγίοι μέσα στὸν κῆπο τοῦ Κλουνῆ γονατίζουνε νικημένοι μπροστὰ στὰ χόρτα καὶ ζητοῦνε ἔλεος. Κ' οἱ περιπλοκάδες ἀνεβαίνουνε καὶ τρώνε τὰ παχουλὰ ποδαράκια τῶν μικρούλικων Χριστῶν. Ἕνα Πνέμα διονυσιακὸ στεφανωμένο μὲ ἀμπελόφυλλα καὶ μὲ τζαμπιὰ σταφύλια περνᾷ καβάλα ἀπὸ τὶς ὑποταχτικὲς γλυκειὲς Παναγίες. Κ' ἔτσι σὲ μιὰν ἀπάνεμη γωνιὰ τοῦ Παρισιοῦ, δυὸ μεγάλες θρησκεῖες ἀπελπισμένα σφιχτοπαλεύουν.

Ἰὼ Βάκχε νικηφόρε, ἰώ! Τρίζουν τὰ κορμιὰ τῶν σεμνῶν παρθένων στὸ λαγνότατο ἀγκάλιασμά σου, οἱ κισσοί σου σὰ μπράτσα χυμοῦν ἀπάνω στὶς σαπημένες πόρτες τῶν ναῶν καὶ τὰ λουλούδια σου ὁρμοῦν ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν ἱερῶν ἀγαλμάτων κ' ὑψώνουνται σύγκορμα στὸν ἥλιο, σειοῦνται πασίχαρα καὶ μπήγουνε τὶς ῥίζες τους λαίμαργες, θανάσιμες καὶ γοργοκαταλύτρες στὶς σάρκες τῶν ἁγίων.

Ἰώ, Βάκχε, ἰώ! Τί κρίμα νἄχουνε μάτια κ' οἱ τρεῖς καὶ νὰ μὴ βλέπουν! Εἶτανε ἡ Ζωή. Κανένας τους δὲν τὴν εἶδε. Εἶτανε ἡ Ζωή. Ἡ ζωὴ ποὺ τὰ διαφεντεύει ὅλα καὶ δὲν εἶναι μήτε χαρά, μήτε πόνος, μήτε ἠθικιὰ μήτε ἀνήθικη, μήτε μέρα ἐργασίας, μήτε καὶ μέρα γιορτῆς—μόνο εἶναι ὅλα μαζί, ἁρμονία ἀπὸ χιλιάδες, χιλιάδες φωνές! Κι ὁ ἀέρας ὅλος ἀντιλαλεῖ πάντα του σὰ λαμπριάτικη καμπάνα, μέσα στὴν πύρα τοῦ μεσημεριοῦ, μέσα στὸ γάλα τοῦ φεγγαριοῦ, ἀπὸ τὶς κορφὲς τῶν βουνῶν ὡς τὶς ῥίζες τῆς θάλασσας: «Ἡ Ζωὴ 'ναι σὰν τὴ Γυναίκα! Ἡ Ζωὴ 'ναι σὰν τὴ Γυναίκα! Ἕνα πρᾶμα ποὺ κάνει πὼς ἀρνιέται κ' ὕστερα χαμογελᾶ, κλεῖ τὰ μάτια, σπαρταρᾶ καὶ δίνεται!..»

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

κιά καὶ Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἐν ἔτει 1453. Συνέγραψεν Α. Γ. Πασπάτης. Ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Ἀδελφῶν Περρῆ. 1890, σ. 213 «διερμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀουστριακῆς πρεσβείας. . . ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ἀουστρίας». Λοιπὸν οἱ καθαρεβουσιάνοι μποροῦνε καὶ καθαρεβουσιάνο ἀπὸ τὰ 1890 νὰ μιμηθοῦνε. Καλὰ θὰ κάμουνε. Ἂν ἀγαποῦνε καὶ πιὸ γουστόζα, θὰ χαροῦνε καὶ δάφτα στὸ ἴδιο τὸ βιβλίο. Ἂς κοιτάξουνε, σ. 231, τί λέει μιὰ ἐπιγραφὴ ἀπάνω σὲ μιὰ στήλη μαρμαρένια μιᾶς παλιᾶς βυζαντινῆς ἐκκλησιᾶς στὴν Πόλη. «Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεοῦ»... Ὁρίστε; Συμεοῦ, δηλαδὴ ὀνομαστικὴ ΣυμεΟΣ (κ. Ἀπολογία, 100 κι ἀκόλ.). Νὰ σας τὸ λοιπό, καὶ χιλιοστὴ φορά, ὁ Παρθενός μας.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Εἶχε ἀκουστὰ ἢ εἶχε διαβάσει ὁ Φαρδὺς πὼς κάποιος ἀρχαῖος, Ἀρίσταρχος, ἤτανε Σαμοθρακίτης καὶ πὼς αὐτὸς πρῶτος, καθὼς λέει ὁ κόσμος, σκέφτηκε καὶ στόλισε μὲ τόνους καὶ μὲ πνεύματα τὶς συλλαβὲς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἐνῶ πρωτήτερα οἱ Ἕλληνες ἔγραφαν δίχως αὐτά. Ὁ Φαρδὺς ἤταν λογικὸς ἄνθρωπος καὶ εἶπε μέσα του·—Ὁ Ἀρίσταρχος ἤτανε Σαμοθρακίτης καὶ σημείωσε τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Καὶ ἐγὼ εἶμαι Σαμοθρακίτης, ἂς τοὺς βγάλω ἐγὼ τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἐκεῖνος ἤταν Ἀρίσταρχος ὁ Γραμματικός, καὶ γὼ εἶμαι Φαρδὺς ὁ Γραμματισμένος. Τί χρειάζονται οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀρίσταρχο δὲν τὰ ἐσημείοναν οἱ Ἕλληνες, καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκείνου τοῦ καιροῦ εἶναι αὐτοὶ ποὺ τοὺς θαυμάζει ἡ Εὐρώπη καὶ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐμεῖς δὲ θέλουμε τάχα νὰ μοιάσουμε τοὺς Ἕλληνες ἐκείνους; Ὕστερα ἀπὸ μένα ἂς γράφουν πάλε οἱ Ἕλληνες δίχως τόνους καὶ πνεύματα· ἔτσι θὰ γίνουμε καὶ ἄξιοι τῶν προγόνων μας. Καὶ οἱ ἀπόγονοι θὰ λένε πὼς Σαμοθρακίτης πρῶτος ἔβαλε τοὺς τόνους κα Σαμοθρακίτης πρῶτος τοὺς κατάργησε.

Ὁ συλλογισμὸς αὐτός, σὰν καλὸς σπόρος σὲ γῆ ἕτοιμη νὰ τὸν δεχτεῖ, ἔπιασε καὶ φύτρωσε καὶ ξφούντωσε στὸ κεφάλι τοῦ Φαρδὺ καὶ ἔγινε ὄνειρο καὶ δέντρο καὶ τέλος ἔργο. Τόση εἶναι ἡ δύναμη τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Λογικῆς. Ἡ καταγωγὴ τοῦ Φαρδὺ καὶ ἡ λογική του γέννησαν τὸ βιβλιαράκι «περὶ ἀτόνου καὶ ἀπνευματίστου γραφῆς».

Καὶ βάλθηκε ὁ Σαμοθρακίτης καὶ ἄνοιξε βιβλία καὶ διάβασε, καὶ ὕστερα ἔγραψε ἄρθρα καὶ τὸ βιβλιαράκι του, καὶ πολέμησε μὲ πάθος τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα. Καὶ ὅταν μερικὲς ἐφημερίδες τὸν περίπαιξαν ἢ τόνε χτύπησαν γιὰ τὰ γραφόμενά του, αὐτὸς ἀποκρίθηκε σὰ μάρτυς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ τῆς Ἀλήθειας, καὶ ἔγραψε γράμματα καὶ δημοσίεψε διατριβὲς καὶ γέμισε τὴ ζωή του μὲ ταραχές. Καὶ αὐτὸς δούλευε «γιὰ τὴν Ἀλήθεια». Αὐτὸ χρειαζόταν ἡ ἰδιοσυγκρασία του, καὶ τῆς ταίριαζε. Καὶ τόσο τοῦ εἶχε γίνει συνήθεια καὶ πάθος ἡ ἄτονη καὶ ἀπνευμάτιστη γραφὴ πού, καθὼς διηγᾶται ὁ καθηγητὴς ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴ Σαμοθράκη γιὰ τοὺς σεισμούς, μ' ὅλη τὴν ταραχή του ποὺ σειοῦνταν τὸ σπίτι του, ὁ Φαρδὺς τοῦ ἔστελνε κάθε μέρα στὸ θωρακωτὸ σημείωσες μὲ παρατήρησες γιὰ τοὺς σεισμούς, γραμένες δίχως τόνους καὶ πνεύματα. Καὶ στὶς πιὸ ἀνάποδες περίστασες τῆς ζωῆς δὲν ξεχνοῦσε τὶς θεωρίες του. Ἀλλ' ἀφοῦ ἤταν ἄξιος καὶ σ' αὐτὲς τὶς περίστασες νὰ γράφει ἀτάραχα καὶ νὰ παρατηρεῖ καὶ νὰ βαστᾶ σημείωσες, ἀφοῦ δὲν ἔχανε τὰ συλλογικά του οὔτε στοὺς μεγαλήτερους σεισμούς, πάει νὰ πεῖ πὼς τὸ μυαλό του θὰ ἤταν γερό, ὅσο καὶ ἂν οἱ θεωρίες τῆς λογικῆς του δὲ θὰ στέκονται ἀδιάκοπα ὄρθιες, ἀσάλευτες, ἀθάνατες, συστήματα αἰώνια καὶ ἄφθαρτα. Ὅσο κι ἂν μοῦ ἔρχεται νὰ τὸ λογαριάσω γιὰ σκιαμαχία τὸ πάθος αὐτὸ ἑνὸς νησιώτη ποὺ ἀπὸ τὸ νησί του κάθεται καὶ πολεμᾶ μὲ λύσσα τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα, ὅμως θαυμάζω καὶ ἄθελα τὴν ἐπιμονὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ μοῦ θυμίζει τὸ «κώνειον» τοῦ Σωκράτη ὅπως ἡ λογική του μοῦ θυμίζει τὴ διαλεκτικὴ τοῦ Πλάτωνα.

Ὁ Φαρδὺς εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια φυλὴ καὶ οὐσία μὲ τὸν Πλάτωνα. Καὶ καλὰ ποὺ καταπιάστηκε στοὺς τόνους καὶ στὰ πνεύματα, εἰδεμή, μὲ τὴν ἀκράτητη καὶ ἀλύγιστη λογική του θὰ πολεμοῦσε ἄλλα πράματα πιὸ οὐσιαστικὰ νὰ τὰ χώσει μέσα σὲ στενὰ συστήματα. Καὶ θὰ ἤταν χαμένος κόπος. Εἶδα μιὰ χειρόγραφη μελέτη του («θρησκεία καὶ ἐθνισμὸς τῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους Ἑλλήνων») ποὺ λέει, ὅπως τὸ εἶχε πεῖ καὶ ὁ Χιώτης Κοραῆς, πὼς μὲ τὰ γράμματα («διὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν φώτων» δηλαδή) θὰ σωθεῖ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος καὶ πὼς στρατὸς καὶ ὅπλα καὶ ἐπαναστάσεις δὲ χρειάζονται, πὼς ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἤταν περιττὴ ὅσο ἀξιοθαύμαστοι καὶ ἂν εἶναι οἱ ἥρωες τοῦ σηκωμοῦ ἐκείνου. Καὶ ὁ Βησαρίωνας μετὰ τὸ 1453 εἶχε πεῖ κάτι τέτοιο γιὰ τὰ γράμματα ποὺ σώζουν τὰ ἔθνη!

Ὅταν ἡ λογική, ἔστω καὶ ἑνὸς Πλάτωνα, καταγίνεται νὰ σπέρνει ἀμφιβολίες γιὰ τὰ πιὸ δυνατὰ καὶ ἀληθινὰ αἰσθήματα ὅπως εἶναι τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρησίας μιᾶς φυλῆς καὶ νὰ προσπαθεῖ μὲ λόγια καὶ σοφίσματα νὰ κρυφοφαρμακόνει τὰ πιὸ χρήσιμα καὶ ὑγιεινὰ καὶ ροδοκόκκινα τῆς ζωῆς πράματα, ὅπως εἶναι ὁ πόλεμος—τότε ἡ λογικὴ εἶναι ἀνωφέλευτη, ἄχρηστη, ἄσκημη καὶ ἀστεία, καὶ τότε τὴν ποδοπατῶ.

Ἡ διαλεκτικὴ εἶναι τέχνη εὐχάριστη πού, ἐπειδὴ παραρέσει στοὺς Ἕλληνες ἀφότου ξέπεσαν, τὴ σιχάθηκα. Καὶ εἶναι ἡ διαλεκτικὴ ἀρρώστια χειρότερη ἀπὸ τὴ χολέρα ποὺ πάσχιζε ὁ Φαρδὺς νὰ τὴ σπουδάσει καὶ νὰ τὴν πολεμήσει. Εἶναι ἡ διαλεκτικὴ ἀρρώστεια ποὺ μπαίνει στῶν ὑγιεινῶν ἀνθρώπων τὰ κόκκαλα καὶ τὰ σαπίζει. Καὶ σύμπτωμά της σοβαρὸ εἶναι τὰ πολλὰ λόγια. Καὶ ἐνῶ τοὺς βλέπεις καὶ εἶναι ζωντανοί, ἀπὸ μέσα εἶναι σάπιοι, σὰν ἕνα σακκούλι χτικιασμένα κόκκαλα, καὶ ἐνῶ ἔχουν ἀντίκρυ τους ἐχθροὺς ὄρθιους ποὺ πολεμοῦν μὲ ὅπλα, αὐτοὶ καθισμένοι προφέρουν λέξες ἢ σηκόνονται στὸ πόδι γιὰ νὰ βγάλουν λόγους. Καὶ εἶναι γι' αὐτοὺς ἡ διαλεκτικὴ τόσο ὄμορφη καὶ τόσο εὔκολη ποὺ βαρυοῦνται νὰ κάνουν καὶ τίποτε ἄλλο.

Τὰ γράμματα εἶναι ἀδιάφορα ὅταν κρίνει κανεὶς γιὰ τὴν τελειότητα ἑνὸς ἀνθρώπου. Τὶς περισσότερες φορὲς μάλιστα καταστρέφουν τὸν ἀνθρωπισμό, γιατὶ κάνουν τὸν ἄνθρωπο θεωρητικό. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος ὁ *θεωρητικός*, εἶναι κάποιο ἄλλο εἶδος ζῶο. Ἄνθρωπος θὰ πεῖ κάτι ποὺ κινεῖται καὶ στοχάζεται, καὶ ὄχι κάτι ποὺ μονάχα στοχάζεται. Καὶ ὅταν ὁ στοχασμὸς τόσο πλαταίνει καὶ φουσκόνει ποὺ πλακόνει καὶ πνίγει τὴν ἐνέργεια καὶ τὴν ἁπλὴ ἀκόμα κίνηση, τότε πιὰ ὁ ἄνθρωπος παραμορφόνεται καὶ γίνεται τέρας. Ὅποιος ξεχάσει νὰ περπατεῖ δὲν εἶναι πιὰ ἄνθρωπος.

Κύριε Φαρδύ, ὄχι μὲ τὰ γράμματα παρὰ μὲ τὸν πόλεμο θὰ σωθεῖ τὸ ἔθνος, γιατὶ ἔτσι θὰ ξυπνήσει ἀπὸ τὰ ναρκωτικὰ χάπια ποὺ καθημερινῶς τὸ ταΐζουν οἱ γραμματισμένοι του, καὶ θὰ σηκωθεῖ στὸ πόδι καὶ θὰ περπατήσει, καὶ ὅταν εἶναι ἀνάγκη θὰ χτυπήσει. Μὴν πνίγετε σὲ ὄμορφα ἢ ἄτεχνα μαγειρεμένες θεωρίες εἴτε σὲ νοικοκυρεμένα ἢ ἀνοικο-

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 3·5.

Γ'.

ΦΟΥΕΤΤΕ

I

Ὁ ρυθμὸς ποὺ κυβερνοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ Ὀρέστη γινότανε ὁλοένα πιὸ νευρικὸς καὶ πιὸ ἀντάρτικος καὶ πιὸ μουγγὰ θανάσιμος. Τὰ νεῦρα του ποὺ τἄδερναν οἱ νύχτες μὲ τὴν ἄσπλαχνη ἡδονὴ κ' οἱ μέρες μὲ τοὺς ἀβάσταχτους λογισμούς, εἴχανε ἐξαιτληθεῖ κι ἀδυνατίσει καὶ στὴν παραμικρὴ συγκίνηση λιγοθυμούσκνε, σὰ νεῦρα γυναίκας ὑστερικιᾶς.

Ὅσο διάβαζε γιὰ ἐξετάσες τόσο ἔνοιωθε τὴ θεωρία του νὰ σαλεύει καὶ νὰ ραγίζει ἀπὸ τὰ θεμέλια. Ὅ,τι προπάντων ἀναστάτωνε τὸν Ὀρέστη εἴτανε ἡ ἀνηθικότητα ἡ βαθειὰ ποὺ ὅσο μελετοῦσε τόσο καὶ τὴν εὕρισκε καὶ πιὸ κυβερνήτρα καὶ διεφεντεύτρα τῆς ζωῆς.

— Πουθενὰ ἡ Ἐλευθερία, ἡ Ἰσότητα, ἡ Ἀδερφότητα, ἔλεγε πηγαίνοντας στοὺς δρόμους καὶ κυτάζοντας αὐτὲς τὶς τρεῖς λέξες νὰ δημοκοποῦν καὶ νὰ φωνάζουν ἀπάνω σὲ τόσους τοίχους τοῦ Παρισιοῦ. Παντοῦ ἡ Σκλαβιά, ἡ ὑποταγὴ σὲ κάποιο νόμο ἀτσαλένιο ποὺ σέρνει πάντα, χρυσοστολισμένο, σὰ σφαχτάρι, τὸ ἄτομο στὸ βωμὸ τοῦ Γένους καὶ τὸ θυσιάζει σὲ ἄγνωστους θεούς.

Παντοῦ ἡ Ἀνισότητα, ἡ ἐπικράτηση ἡ βάρβαρη κι ἀμάλαχτη τοῦ πιὸ δυνατοῦ καὶ τὸ σφάξιμο τὸ ἡδονικότατο τοῦ ἀδύνατου καὶ τοῦ μικροῦ.

Καὶ παντοῦ ἀκόμα τὸ Μῖσος, τὸ γλυκὸ ἀλληλοσπάραγμα τῶν ἀδερφῶν. Ὅλοι εἴμαστε ἀδερφοί: Ἐτεοκλήδες καὶ Πολυνείκηδες. Καὶ τὸ αἷμα τοῦ Ἄβελ τρέχει ἀκόμα μέσα στοὺς δρόμους καὶ βουᾶ καὶ πλημμυρίζει τὶς Πολιτείες καὶ χύνεται κι ἀρδεύει τὰ χωράφια—κι ὅλα τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων ποὺ σ' ἀγγίζουνε καὶ σὲ χαιρετοῦνε στάζουνε αἷμα ἀδερφικό.

Ὁ Ὀρέστης ἀνατρίχιαζε ἀπὸ ἕνα φόβο πικράξενο. Τὸ χαντάκι μεταξὺ ἀνθρώπινης ἠθικῆς καὶ φυσικοῦ νόμου, ὁλοένα μεγάλωνε, μαυρολογοῦσε καὶ βάθαινε μπροστά του, σὰ στόμα πελώριο, ποὺ ἀνοίχτηκε ἕτοιμο νὰ καταπιεῖ κάθε ἀνθρώπινη χαρὰ καὶ κάθε ἐλπίδα γιοφυριοῦ καὶ συνδιαλλαγῆς. Τώρα μόνο ἔβλεπε ὁ Ὀρέστης πὼς καμιὰ δὲν εἶχε σχέση ἡ Ἀγάπη μὲ τὴ ζωή. Κ' ἔτσι ὅλη του ἡ Θεωρία ποὺ βάση εἶχε τὴν Ἀγάπη, τρίκλιζε κ' ἔπεφτε. Φριχτὸ ξετυλιζότανε τώρα τὸ θέαμα τῆς ζωῆς μπροστά του: Τὰ φυτὰ συρομαδιοῦνται καὶ παλεύουνε γιὰ ν' ἁρπάσουνε ὅσο μποροῦνε πιότερο φῶς κι ἀέρα· τὰ ἔντομα, τὰ ζῶα, οἱ ἄνθρωποι κυνηγοῦνται καὶ σκοτώνουνται—πότε φανερά, στῆθος μὲ στῆθος, σὰν ἐχτροί, πότε κρυφὰ κι ἀγκαλιασμένοι μ' ἕνα φιλὶ γλυκό, τόσο γλυκό, ποὺ σκοτώνει.—Ὤ! εἶναι ἀργά, εἶναι ἀργὰ γιὰ μένα, φοβοῦμαι! Ἡ ζωὴ αὐτὴ μὲ τρομάζει, δὲν μπορῶ πιὰ νὰ γυρίσω πίσω καὶ νὰ βάψω τὰ νεῦρα μου ἀτσάλι, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ βαστάξουν τὴ ζωή. Τώρα τὰ χέρια μου τρέμουνε ἀνίκανα νὰ ὑψωθοῦνε καὶ νὰ παραμερίσουνε τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ρήξουν κάτω ζεστὰ ἀκόμα τὰ πτώματα τῶν ἐχτρῶν καὶ τῶν ἀγκαπημένων γιὰ νὰ πατήσω καὶ νὰ ὑψωθῶ! Τώρα τὰ νεῦρα μου, νεῦρα εἶναι γυναίκας χλωμῆς ποὺ ἀντικρύζει ξάφνου τὴν πορφυρὴ φρίκη μιανῆς ταυρομαχίας. Ὅ,τι κι ἂν λέω, ὅ,τι κι ἂν κάνω, τὰ χέρια μου τὰ σφιγμένα πέφτουνε κομένα κάτω καὶ ζητοῦνε πιὸ σιγαλινὰ καὶ πιὸ τρυφερὰ σκλέματα χεριῶν, χάδια ζητοῦνε ἀπὸ γυναίκεια μαλλιὰ κι ἀπλώνουνται σακάτικα ζητιανεύοντας ἐλεημοσύνη γιὰ τοὺς μισερούς κι ἀνήμπορους. Ὅ,τι κι ἂν λέω, μέσα μου κάθεται μιὰ γυναικούλα χλωμὴ, ποὺ κυ-

κύρευτα λογικὰ συστήματα τὸ *αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρησίας* καὶ *τὴν ἀνάγκη τῆς νίκης* κανενὸς ἔθνους καὶ κανενὸς ἀνθρώπου, γιατὶ αὐτὰ τὰ αἰσθήματα κρατοῦν ζωντανὸ καὶ ἐλεύθερο τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ξετελειόνουν. Ὁ πόλεμος κάνει τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὰ ἔθνη εἶναι μιὰ αἰτία γιὰ νὰ πολεμᾶ. Ὁ σκλάβος μονάχα μὲ τὸ νὰ πολεμᾶ γίνεται μὲ τὸν καιρὸ ἐλεύθερος. Καὶ ὁ πόλεμος δείχνει τοῦ καθενὸς σωστὰ πόσο θεωρητικὸς τοῦ ταιριάζει νὰ εἶναι μονάχα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΔΑΣ

ΤΟ ΩΔΕΙΟ ΜΑΣ

Ἐκάναμε ἐπανάσταση. Καὶ εἴπαμε ὅλοι· Ἦρθε καιρὸς πιὰ νὰ ξεχάσουμε τὸν παλιὸ ἄνθρωπο, τὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἔχει τίποτα μέσα του ὑψηλό, καὶ ὡραῖο καὶ πατριωτικό, καὶ νὰ βαφτιστοῦμε σὲ μιὰ νέα κολυμπήθρα τοῦ Σιλωάμ, νὰ ξαναγεννηθοῦμε, ν' ἀφίσουμε καταμέρος κάθε πρόστυχο καὶ ποταπὸ καὶ προσωπικὸ καὶ νὰ ριχτοῦμε ὅλοι μὲ τὰ μοῦτρα νὰ χτίσουμε ἕναν καινούριο, ὁλόχρυσο θρόνο ποὺ ἀπάνω σ' αὐτὸν νὰ βάλουμε νὰ καθήσῃ καμαρωτὴ καὶ περήφανη ἡ Ἑλλάδα.

Καὶ ὅλοι ποιός λίγο, ποιός πολύ, ὁ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίσταση ποὺ μπορεῖ ν' ἀναπτύξῃ μέσα του στὸν παλιὸ ἄνθρωπο, κάτι κάναμε, ἢ ἂν δὲν κάναμε, προσπαθήσαμε κάτι νὰ κάνουμε.

Ἀπάνου ὅμως στὴν ἱερὴ καὶ ἅγια αὐτὴ στιγμή, νάσου καὶ ξεπετάγουνται ἀπὸ τὴν ἀφάνεια καὶ τὸ σκοτάδι ποὺ ἦσαν θαμένοι σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία τους χαλκοπράσινοι, σιχαμεροί, ἐκεῖνοι ποὺ οὔτε ἱερὸ οὔτε ὅσιο ἔχουν μέσα τους, ποὺ γιὰ νὰ ὑπερετήσουνε προσωπικὰ πάθη δὲν τοὺς νοιάζει ἂ θὰ βρίσουνε μιὰ ἰδέα σὰν καὶ κεῖνες ποὺ κάνουν τὶς ἐπανάστασες, καὶ ἀρχίζουνε ἕναν πρόστυχο καὶ ἄτιμο—αὐτὴ εἶναι ἡ λέξη—πόλεμο κατὰ τῆς ἀλήθειας καὶ μὲ ψευτιὲς καὶ μπαμπεσιὲς πασκίζουνε νὰ κρεμάσουν ἕνα μαῦρο σκοτεινὸ πέπλο μπρὸς στὰ μάτια τοῦ κόσμου γιὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς ποὺ ἡ ἀλήθεια, σὰν ἀλήθεια σκορπάει.

— Καθαρῆστε τὴν κόπρο τοῦ Αὐγείου.

Αὐτὴ εἶναι ἡ φωνὴ ποὺ ἀκούγεται ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ στὸ πανελλήνιο αὐτὸ σάλπισμα, στὴν πανελλήνικη αὐτὴ εὐχή, ἔχουνε τὴν τόλμη νὰ προβάλουνε τὴ σιχαμερὴ μούρη τους ἄνθρωποι ποὺ ἔχουνε ἀγκαλιάσει μὲ τὰ δυό τους τὰ χέρια τὸ ντολτσεφαρνιετισμό, τὴν ψευτιά, τὴν ὑποκρισία, καὶ νὰ φωνάξουνε καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ λεπτὴ φωνίτσα τους, ποὺ πνίγεται μέσα στὴ φωνὴ τῆς ἀλήθειας·

— Δὲν εἶναι σπουδαῖο πρᾶμα ἂν διώξετε καὶ κανένα ἄξιο καὶ ἱκανό. Φτάνει ἐγὼ νὰ κάνω τὸ γοῦστο μου.

***

Ἕνας ποὺ λέει πὼς εἶναι «ριζοσπάστης», ἐδῶ καὶ κάμποσες ἡμέρες ἐβγῆκε σὲ μιὰ ἐφημερίδα, στοὺς «Καιροὺς», καὶ βρίζει τὸ Ὠδεῖο, γιατί, λέει, εἶναι ἕνα ἵδρυμα ποὺ δὲ στέκει στὴ θέση του.

Ριζοσπάστης δὲν εἶναι κεῖνος ποὺ λέει πὼς εἶναι ριζοσπάστης, ἀλλὰ κεῖνος ποὺ εἶναι στάλη θινὰ ριζοσπάστης. Καὶ ριζοσπάστης δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι κεῖνος ποὺ δὲν ἔχει τὴν τόλμη νὰ βγῇ μὲ τ' ἀληθινό του ὄνομα καὶ νὰ πῇ τσεκουράτα κεῖνα ποὺ λέει ὅτι ξέρει.

Τὸ κρύψιμο αὐτὸ στὸ σημερνὸ φανερὸ ἀγώνα δείχνει ἕναν ἄνθρωπο ἔναντρο. Καὶ ριζοσπαστισμὸς καὶ ἐναντρία εἶναι δυὸ πράματα ποὺ παίζουνε γροθιὲς ἀναμεταξύ τους

***

Καὶ λέει ὁ «ριζοσπάστης»·

Τὸ Ὠδεῖο μας δὲν καλλιεργεῖ τὴν ἐθνική μας μουσική.

Θέλα νἄξερε ποιά λέει *ἐθνική* μας μουσικὴ ὁ «ριζοσπάστης».

Ἀκόμα δὲ νοιώσαμε κατὰ δυστυχία ὅτι ἐθνικὴ μουσικὴ δὲν ἔχουμε. Μάλιστα, κύριε ριζοσπάστη, ἐθνικὴ μουσικὴ δὲν ἔχουμε. Ἔχουμε ὅμως *μοτίβα* ποὺ ἀπάνω σ' αὐτὰ θὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐθνική μας μουσικὴ στὸ μέλλον.

Καὶ ἂν ἀκόμα δὲ δημιουργήθηκε ἡ ἐθνική μας μουσική, σ' αὐτὸ δὲ φταίει τὸ Ὠδεῖο.

Τὸ Ὠδεῖο ἔχει σκοπὸ νὰ μαθαίνῃ τὸν ἄνθρωπο μουσική, ὄχι ὅμως καὶ νὰ τὸν κάνῃ μεγαλοφυΐα, γιατὶ οἱ μεγαλοφυΐες γεννιοῦνται, δὲ γίνονται.

Τί φταίει ἤθελα νὰ μάθω τὸ Ὠδεῖο, γιατὶ σύ, κύριε ριζοσπάστη, ἂν εἶσαι μουσικὸς—ἂν καὶ δὲν τὸ πιστεύω αὐτό, γιατὶ ἂν εἴσουνε δὲ θἄγραφες ὅσα γράφεις—τί φταίει λοιπὸν τὸ Ὠδεῖο ἂν σὺ δὲν εἶσαι μουσικὴ μεγαλοφυΐα;

Μέσα ἀπ' τὸ Ὠδεῖο βγῆκαν ὅλοι ποὺ ἀράδιασες στὰ ἄρθρα σου. Καὶ βγῆκαν μ' ὅλα τὰ ἐφόδια ποὺ χρειαζόντουσαν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ μποῦνε πρῶτοι καὶ καλλίτεροι στὰ κονσερβατόρια τῆς Εὐρώπης.

Ἂν τώρα αὐτοὶ μ' ὅλη τους τὴ φωτιά, καὶ τὸ ταλέντο, καὶ τὴν ἐξυπνάδα, καὶ τὴ μόρφωση δὲ μπόρεσαν ἢ δὲ θέλησαν νὰ βάλουν μὲ τὸ χέρι τους ἕνα μικρὸ ἢ μεγάλο λιθάρι στὸ παλάτι ποὺ πρέπει νὰ χτιστῇ γιὰ νὰ στήσῃ τὸ διαμαντένιο θρόνο της ἡ ἐθνική μας μουσική, φταίει γι' αὐτὸ τὸ Ὠδεῖο;

Φταίει τάχατες τὸ Ὠδεῖο γιατὶ ὁ Σαμάρας ἔγινε Ἰταλὸς στὴν ψυχὴ καὶ μὲ Ἰταλικὸ πινέλο ἐζωγράφισε ὅλες του τὶς σύνθεσες; Φταίει τὸ Ὠδεῖο γιατὶ ὁ Ναπολ. Λαμπελὲτ δὲν μπόρεσε νὰ γίνῃ οὔτε Ἰταλός, οὔτε Γάλλος, οὔτε Γερμανός, οὔτε Ἑβραῖος, οὔτε Ρωμιὸς στὴν ψυχή, στὸ αἴσθημα, κι ὅλη του ἡ δημιουργική του ἐργασία εἶναι καμμιὰ δεκαριὰ τραγουδάκια ποὺ ἂν τὰ στίψῃς ὅλα μαζὶ δὲ θὰ βγάλῃς μιὰ πατούτα ἀπὸ μιὰ σύνθεση τοῦ Καλομοίρη;

Καὶ μπορεῖ τὸ Ὠδεῖο νὰ καμαρώνῃ γιατὶ ὁ Καλομοίρης ποὺ σπούδασε στὸ ἐξωτερικό, καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ζῇ, εἶναι πιὸ Ἕλληνας στὴν ψυχὴ καὶ στὸ αἴσθημα, καὶ στὸ ὕφος, καὶ στὸ χρῶμα, καὶ στὴν ἔμπνευση, ἀπὸ κάθε ἄλλον Ἕλληνα μουσικό;

Καὶ φταίει τὸ Ὠδεῖο γιατὶ ὁ κ. Γ. Λαμπελὲτ ἐνῶ δὲν ἐγεννήθηκε γιὰ μουσικὸς ἔγινε μουσικός;

Καὶ μπορεῖ νὰ καμαρώνῃ τὸ Ὠδεῖο γιατὶ ὁ Λάβδας ποὺ ἐσπούδασε μονάχος του τὴ μουσική, χωρὶς νὰ πάῃ σὲ κανένα ξένο ἢ ντόπιο κονσερβατόριο, ἔφτειαξε τὴ Μαντολινάτα καὶ μὲ τὶς συνθέσες του τὶς Ἑλληνικές, τὶς ἐμπνευσμένες, τὶς γραμμένες ἀπάνω σὲ μοτίβα Ἑλληνικά, ἔβαλε τὰ γυαλιὰ σὲ πολλοὺς ποὺ περπατοῦνε φουσκωμένοι σὰν κοῦρκοι, νομίζοντας πὼς κάτι ἀξίζουνε;

Ἂν δὲν ἔχουμε σήμερις ἐθνικὴ μουσική, τόπα καὶ πκραπάνω. Φταῖμε μεῖς. Γιατὶ ἐμεῖς καταντήσαμε τὴν Ἑλλάδα σὲ τέτοια χάλια ποὺ νὰ μὴ μπορῇ νὰ βγάλῃ οὔτε ἕνα μεγάλον ποιητή, οὔτε ἕνα μουσικό, οὔτε ἕναν πολιτικό, οὔτε ἕνα ζωγράφο.

Ὅσους εἴχαμε πεθάνανε. Καλήτερους δὲ βλέπω πουθενά.

Βλέπετε πουθενὰ κανένα νέο Σολωμό, κανένα νέο Βκλαωρίτη, κανένα νέο Παλαμᾶ, κανένα νέο Καλομοίρη, κανένα νεο Λαυράγκα, κανένα νέο Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρο, Ἐπαμ. Δεληγεώργη, Θρασ.

τάζει τὰ βουνὰ καὶ τὴ θάλασσα καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ θάνατο καὶ κλαίει...

Ἔτσι ποὺ τοῦ ξεσκεπάστηκε ξάφνου τὸ θέαμα τῆς ζωῆς, ὁ Ὀρέστης δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξει. Πολὺ δυνατὸ κι ἀψὶ κρασὶ εἴτανε γιὰ τὸ ντελικάτο κεφάλι του. Τρίκλιζε σὰ μεθησμένος.

Πῆρε τὸ βαποράκι τοῦ Σηκουάνα καὶ πῆγε τὸ ἀπόγεμα στὴν ἐξοχὴ νὰ δεῖ λίγη πρασινάδα, ν' ἀλαφρώσει.

Δέντρα παντοῦ καταπράσινα καὶ ταντέλες ἥσκινες ἀπάνω στὴ γῆς. Χελιδόνια ποὺ γυρίσανε ἀπὸ τὶς ζεστὲς στεριὲς καὶ κρατοῦνε ἀπάνω στὰ φτερά τους ὅλες τὶς φλογερὲς ἐλπίδες τοῦ καλοκαιριοῦ. Μιὰ γλυκότατη νιότη παντοῦ: στὰ δέντρα, στὰ πουλάκια, στὶς πεταλοῦδες, στὰ νερά. Σὰ νὰ μὴν τὸ προσμένανε ποτὲ τους αὐτὸ τὸ θάμα τοῦ Ἀπρίλη. Ὅλα σαστισμένα, εὐτυχισμένα ἀπὸ τὸν ἀνέλπιστο γυρισμό. Ὅλα γελούσανε. Καὶ τὸ βράδι ὅταν γύρισε σπίτι του ὁ Ὀρέστης—ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσει ἐκεῖνο τὸ βράδι!—ἡ Χρυσούλα εἶχε ἀνάψει τὴ λάμπα καὶ τὸ δωμάτιο εἴτανε τριανταφυλλὶ καὶ μαῦρο. Καθότανε μπροστὰ στὸ πιάνο κ' εἶχε τὸ νοῦ της ἀλλοῦ. Εἶχε τὸ νοῦ της μέσα της ὅπου ἡ ἀπελπισία σὰν ἀράχνη βουβόπλεκε νύχτα καὶ μέρα, νύχτα καὶ μέρα, ἕνα μεγάλο-μεγάλο δίχτι. Σὰν πεταλουδίτσες πιανόνταν καὶ πεθαίνανε ἀπάνω του ὅλες της οἱ ἐλπίδες. Γλιστροῦσε πρὸς τὸ θάνατο ἥσυχα, ἥσυχα, χωρὶς θόρυβο κι ἄγρια ξεφωνητά, χωρὶς ἀνασηκώματα χεριῶν θεατρικά, χωρὶς μελοδραματικὰ ξελαρυγγίσματα.

Πέθαινε ὅπως πεθαίνουν τὰ λουλούδια, ὅπως πεθαίνουν οἱ δύσες τῶν ἥλιων, πεθαίνε ὅπως πεθαίνουν ὅλα τὰ ὄμορφα καὶ ντελικάτα ποὺ δὲν ἀντέχουν ἐδῶ ἀπάνω στὸ θυέστειο γλέντι τῆς βάρβαρης ζωῆς.

Ὁ Ὀρέστης τόσο καιρὸ δὲν ἔβλεπε τίποτα. Μόνο τὸ βράδι ἐκεῖνο, ὡς ἔπεσε στὸν κανναπὲ κουρασμένος, σήκωσε τὰ μάτια καὶ τὴν εἶδε. Τὸ φῶς τῆς λάμπας ἔτσι ποὺ χυνότανε ἀπάνω της κι ἀχνοφώτιζε τὴν κατατομή της, ἔδειχνε τὴ μεγάλη καταστροφὴ τοῦ Κεημοῦ. Εἶχε λιώσει... Σὰν ἀπὸ σεντέφι εἶχε καταντήσει τὸ κορμάκι της, σεντέφι ψιλοδουλεμένο ἀπὸ τὸ ὁπομονετικὸ ἀργοκούνητο χέρι τοῦ Πόνου.

II

Ἡ Χρυσούλα ἔνοιωσε ἀπάνω της τὰ μάτια τοῦ Ὀρέστη καὶ κοκκίνισε καὶ σήκωσε δειλὰ δειλὰ τὸ κεφάλι καὶ τὸν κύταξε Τὰ μάτια της γύρω εἶχανε τὸ σκοτεινὸν ἐκεῖνον ἀγέρινο κύκλο ποὺ ἔχουνε τὰ μάτια τῶν ἑτοιμοθάνατων καὶ τῶν λιγόχρονων·

Χαμογελάσανε μὲ πίκρα ὡς σμίξανε οἱ ματιές τους, ἔπειτα χαμηλώσανε κ' οἱ δυὸ τὸ κεφάλι στεχωρημένοι.

(—Ὤ, νὰ μποροῦσα νἀκρυφτα τὸ μέτωπό μου στὰ γόνατα σου ἀπόψε καὶ νὰ κλαψω! Κατρακυλῶ καὶ καθεμέρα καὶ ξεθωριάζουνε τὰ χρώματα τῆς ζωῆς μου καὶ τὰ ὀγκώδη βιβλία λυγίσανε καὶ τώρα σωριάσαν κάτω τὴν ψυχή μου. Ὤ! νὰ μποροῦσα νὰ κρατηθῶ ἀπὸ τὰ γόνατα σου καὶ νὰ μὴν πέσω! νὰ μὴν πέσω!)

Μιὰ τρελλὴ ἐπιθυμία τόνε κυρίεψε νὰ τὴ χαδέψει, νὰ χαδευτεῖ, νὰ νοιώσει τὰ χέρια της ἀπάνω του, νὰ νοιώσει τὴν καρδιά της νὰ χτυπᾶ, νὰ σπαρταρίζει σὰ σφαγμένη, μέσα στὴ φοῦχτα τοῦ χεριοῦ του.

Σηκώθηκε καὶ στάθηκε ἀποπάνω της καὶ δὲν τολμοῦσε. Ἡ Χρυσούλα ἔτρεμε σὰν ντελικάτα λουλούδια ποὺ κρυώνουν καὶ φοβοῦνται κάτω ἀπὸ τὸ κοφτερὸ δρεπάνι τοῦ νέου φεγγαριοῦ. Ὁ λαιμός της ξέφευγε ἀπὸ τὴ νυχτικιά της μαλακὸς καὶ χρυσο-

Ζαΐμη, Β. Βούλγαρη, Ἰ. Κωλέττη, κανένα Γκύζη, κανένα Λύτρα;

***

Καὶ τώρα ἐρχόμαστε σ' ἕνα ἄλλο ζήτημα.

Τὸ Ὠδεῖο, λέει ὁ Ριζοσπάστης, δὲν ὑποστηρίζει τοὺς Ρωμιοὺς μουσικούς. Ὁ κ. Νάζος, λέει, δὲ χωνεύει τοὺς Ρωμιούς.

Μὰ ὁ Βελούδιος, ὁ Μανωλάτος, ὁ Χωραφᾶς, ὁ Παπαγεωργίου, ὁ Γιαννουλόπουλος, ἡ Θεοδωροπούλου, ἡ Χωραφᾶ, ἡ Βλάχου, ἡ Λέλλη, ἡ Μπουστεντούη (Γεωργακοπούλου), ὁ Οἰκονομίδης, ὁ Καίσαρης καὶ τόσοι ἄλλοι τ' εἶναι; Τοῦρκοι ἢ Ἑβραῖοι; Δὲ σπουδάσανε μέσα στὸ Ὠδεῖο; Μέσα ἀπ' αὐτὸ δὲ βγήκανε;

Ἀλλὰ ξέχασα, ὁ ριζοσπάστης δὲ βλέπει σὲ κανένα ἀπ' αὐτοὺς τόση δὰ ἀξία. Ἂς εἶναι.

Ἔχει, λέει, καὶ ξένους καθηγητές. Τί ἤθελε τάχατες νὰ κάνῃ ὁ Νάζος; Νὰ πάρῃ, λέει ὁ ριζοσπάστης, τοὺς δικούς μας.

Ποιούς δικούς μας; Δὲν εἶπε καὶ στὸν Καλομοίρη καὶ στὸ Λαμπρινὸ καὶ στὸν Καζαντζῆ καὶ στὸν Κουλούκη καὶ στὸ Λαυράγκα νὰ μείνουνε καθηγητὲς στὸ Ὠδεῖο; Κανένας ὅμως ἀπ' αὐτοὺς δὲ δέχτηκε. Καὶ δὲ θὰ εἴσανε ἀληθινοὶ καλλιτέχνες ἅμα δεχόντουσαν. Γιατὶ σὲ τόπο ποὺ ὑπάρχουνε τέτοιοι ριζοσπάστες δὲν μποροῦνε νὰ ζήσουνε καλλιτέχνες καὶ ὅταν μάλιστα οἱ καλλιτέχνες αὐτοὶ λέγονται Καλομοίρηδες καὶ Λαμπρινοί.

Τὸ γιατὶ δὲν πῆρε τὸ Γ. Λαμπελὲτ ξέρω καὶ γὼ ποιὸν ἄλλονε, δὲ θὰ πῇ πὼς εἶναι μισέλληνας ὁ κ. Νάζος. Ἂν τοὺς ἔπαιρνε, τότε θὰ ἔδειχνε πὼς εἶναι μισέλληνας, γιατὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μποροῦ νὰ εἶναι χρυσοὶ καὶ ἄξιοι γιὰ κάθε ἄλλη δουλειά, δὲν εἶναι ὅμως καὶ γιὰ μουσικοί. Νὰ τοὺς πάρῃ λοιπὸν κοὶ νὰ τοὺς βάλῃ νὰ στραβόσουνε τοὺς μαθητές, θὰ ἔδειχνε τότε καὶ μονάχα τότε, πὼς εἶναι μισέλληνας.

***

Καὶ τεντώνει τὸ λαιμό του σὰν κόκορας ποὺ θέλει νὰ φωνάξῃ ὁ ριζοσπάστης καὶ λέει·

Μὰ στὸ Ὠδεῖο οἱ μαθητάδες μαθαίνουνε Γερμανικὴ μουσική, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μαθαίνουνε Ἰταλική, γιατὶ ὁ χαραχτήρας ὁ δικός μας μοιάζει πιὸ πολὺ μὲ τὸν Ἰταλικὸ χαραχτήρα.

Ἄξιος ὁ μισθός του. Τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ Ἰταλοί, ποὺ ἔχουνε δική τους μουσική, ποὺ βγάλανε δασκάλους στὴ μουσικὴ σὰν τὸν Παλεστρίνα, τὸ Ροσσίνη, τὸ Δονιζέτη καὶ τόσους ἄλλους, ἀνοίγουνε τὰ χέρια τους κι ἀγκαλιάζουνε τὴ Γερμανικὴ μουσική, τὴ μουσικὴ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς μελωδίας τῆς λεπτῆς, τὴν ἀληθινὴ μουσική, τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ νέοι δασκάλοι, ἀπὸ τὸ Μποῖτο ἴσαμε τὸ σημερνὸ Πουτσίνη, γερμανίζουνε στὶς σύνθεσές τους, γιατὶ καταλάβανε πὼς μουσικὴ ἀληθινὴ δὲν εἶναι κείνη ποὺ διευτύνεται στὸ αἴσθημα, ἀλλὰ στὸ πνεῦμα, τὴ στιγμὴ ποὺ ὅλος ὁ κόσμος βγάζει μὲ σεβασμὸ τὸ καπέλλο του μπρὸς στὴν ἱεροτελεστία ποὺ γίνεται κάθε χρόνο στὸ Μπαϋρόϋτ, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ Γερμανικὴ μουσικὴ ἔδιωξε καὶ ἀπὸ τὴν ὀπερέττα ἀκόμα τὴ Γαλλικὴ καὶ τὴν Ἰταλική, βγαίνει ὁ Ριζοσπάστης στὴν Ἑλλάδα καὶ λέει τί; Νὰ σουβλιστοῦν ὅλοι μέσα στὸ Ὠδεῖο γιατὶ μαθαίνουνε τὸν κόσμο Γερμανικὴ μουσική.

***

Ἔχουμε ἐπανάσταση; Ζητᾶμε τὸν καθαρισμό; Δὲ θὰ τὸν πετύχουμε ποτέ, ἂ δὲν ἀρχίσουμε ἀπὸ κάτι τέτοιους ριζοσπάστες.

Θ. Ν. ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΦΩΝΗ ΜΕ ΠΙΑΝΟ

Τυπωθήκανε στὴ Λειψία καὶ πουλιοῦνται στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ».

α') ΠΟΙΗΣΗ ΜΑΛΑΚΑΣΗ:

1) Στὴν ἀ.έμη καρφωμένα . Δρ. 1.—
2) Τραγουδάκι . . . . » 1.—
3) Στὴ νῆσο πέρα ὁ πύργος τῆς Ἀθώρητης . . . . . » 1.—

β') ΠΟΙΗΣΗ ΑΛΕΞ. ΠΑΛΑΗ:

4) Μολιβιάτισσα . . . . Δρ. 1.—
5) Μισιριώτισσα . . . . » 1.—
6) Ρουμελιώτισσα. . . . » 1.50
7) Ἀφροδίτη. . . . . » 1.50
8) Χάιντε χοῦρδε . . . . » 1.—
9) Μικρούλα . . . . . » 1.50
10) Στὸν Ἔποπα (μαλλιαρικὰ Πόπ!) Χαρίζεται.

Ὅλα μαζὶ ἕνας τόμος δρ. 5.

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα Δρ. 5.— Γιὰ τὶς Ἐπαρχίες δρ. 7

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

Γιὰ τὶς ἐπαρχίες δεχόμαστε καὶ τρίμηνες (2 δρ. τὴν τριμηνία) συντρομές.

Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἢ δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συντρομή του.

10 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 10

Τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Νουμᾶ πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιόδρομου (Ἀκαδημία), Βουλή, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδερόδρομου Ὁμόνοια), στὸ κιόσκι Γιαννοπούλου (Χαυτεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἑστίας« Γ. Κολάρου κα Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλή).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ὁ «Στρ. Σύνδεσμος» καὶ τὸ Κεφάλαιο — Οἱ κοινωνιολόγοι — Οἱ δικοί μας στὸ «Σύνδεσμο» — Ὁ κὺρ Ἀμβρόσιος τῆς Λάρισσας.

ΤΟ ἄρθρο τοῦ «Στρ. Συνδέσμου» ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ «Χρόνο» τῆς Τρίτης τελιώνει ἔτσι:

«Ὅταν λοιπὸν προσεχῶς ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἀποδειχθῇ τί κατειργάσατο καὶ τί κατεργάζεται τὸ Κεφάλαιον καὶ ὁποίας ἀληθοῦς καταστροφῆς ἐγένετο πρόξενος, τότε ἐλπίζομεν νὰ πεισθῇ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι δὲν τελεῖ ὑπὸ Συνταγματικὸν πολίτευμα καὶ δὲν διοικεῖται ἀντιπροσωπευτικῶς, ἀλλὰ στενάζει ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον καὶ διοικεῖται κατὰ τὴν βούλησιν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ Κεφαλαίου τούτου, ὅπερ ἐκπροσωπεῖται παρὰ Τραπεζῶν καὶ Ἑταιριῶν καὶ δῆθεν Βιομηχανιῶν».

Ὁ παράγραφος αὐτὸς ἔρχεται νὰ ἐπικυρώσει ὅσα εἴπαμε στὸ περασμένο φύλλο γιὰ τὸ ἔργο τοῦ «Στρ. Συνδέσμου», ποὺ ἀρχίζει τώρα τελευταῖα κάπως ν' ἁπλώνεται σὲ ἀνοιχτότερους ὁρίζοντες. Δηλ. κεῖνοι ποὺ κάμανε τὴν ἐπανάσταση βλέπουνε καὶ βρίσκουνε σιγὰ σιγὰ πὼς ἡ ἀφορμὴ τῆς κακοριζικιᾶς μας δὲν εἶναι μονάχα τὸ πὼς δὲν ἔχουμε

μελάχροινος καὶ ὥριμος, σὰν κάποια φροῦτα μελο στάλαχτα ποὺ λιώνουνε ὡς τοὺς ἀγγίξουνε τὰ χείλια. Τὰ στήθια της σκλεύανε κάτω ἀπὸ τὴ ρόμπα της, ἀνήσυχα. Κάτι γλυκότατο ἔσταξε στὴν ψυχὴ τοῦ Ὀρέστη.. Τὰ στήθια της.. Πόσον καιρὸ εἶχε νὰ δεῖ τὰ στήθια της; Καὶ τὶς ἀπαλάμες τῶν χεριῶν του γαργαλοῦσε ἡ ἀνάμνηση τῆς στρογγυλάδας τους...

(— Ὤ! πῶς μοιάζουνε τὰ στήθια της μὲ χνουδωτά, ζευγαρωτὰ ροδάκινα, ποὺ κρύφτουντ' κοκκινίζοντας ἀπὸ ντροπὴ κι ὡριμότητα σὲ κάποια μυστικιά, βαθήσκιωτη γωνιὰ μυρισμένου περιβολιοῦ!..)

Καὶ δὲ βάσταξε πιὰ κι ἄπλωσε τὸ χέρι του τρεμάμενο (σὰ νὰ τὸ ἄπλωνε πρώτη φορὰ ἀπάνω της) κι ἄρχισε σερτὰ κι ἀπαλότατα νὰ χαδεύει τὰ μαλλιὰ τῆς Χρυσούλας.

Ἐκείνη σώπαινε. Τρεμάμενη. Καὶ ξαφνικά, χωρὶς νὰ τὸ θέλει, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ κρατηθεῖ, ξέσπασε σὲ κλάμα.

— Σώπα...σώπα, Χρυσούλα.

— Ὀρέστη μου! Ὀρέστη μου!

Εἴτανε χλωμή, πετάχτηκε ἀπάνω, μὰ δὲν μπόρεσε νὰ σταθεῖ κ' ἔπεσε στὸν καναπέ. Τὰ γόνατά της λύσανε ἀπὸ τὸν τρόμο κ' ἡ καρδιά της λιγωνότανε ἀπὸ τὸν πόνο κι ἀπὸ τὴν εὐτυχία. Εἶχε πέσει πίστομα ἀπάνω στὸν καναπέ· ὁ Ὀρέστης γονατισμένος μπροστά της τὴν ἀγκάλιαζε ἀπὸ τὴ μέση κ' ἐκείνη ἄφνε τὰ μάτια της νὰ τρέχουνε εὐτυχισμένα. Καὶ μιὰ γλυκότατη τρεμούλα σειοῦσε τὸ κορμάκι της. Κι ὁ Ὀρέστης πῆρε τὰ χέρια της τὰ μικρούλικα, τ' ἅγια, τὰ κερένια καὶ τ' ἔσκυψε ἀπάνω στὰ μηλίγγια του κ' ἔπειτα τὰ φιλοῦσε σιγὰ σιγά, χωρὶς θόρυβο, στὶς ἀπαλάμες του. Κ' ἡ Χρυσούλα σώπαινε κ' ἡσύχαζε, σήκωσε τὰ μάτια της καὶ κύταξε τὸν Ὀρέστη καὶ χαμογέλασε. Δυὸ δάκρια μεγάλα κρεμόνταν ἀκόμα στὶς ἄκρες τῶν ματιῶν της καὶ τρεμοπαίζανε κι αὐτὰ καὶ γελούσανε, σὰ δροσούλα.

— Πόσο εἶσαι καλός. . Πόσο εἶσαι καλός, Ὀρέστη μου...

Ἡ ψυχή της ὅλη μοσκοβολοῦσε κ' ἔκλαιε σὰν περιβόλι, ὕστερα ἀπὸ βάρβαρες καὶ ξαφνικές χυνοπωριάτικες μπόρες. Μιὰ ἐλπίδα ἀπέρκντη γλυκοσφιχτόζωσε τὴν ψυχή της, σὰν οὐράνιο τόξο·

— Πόσο εἶσαι καλός,. Πόσο εἶσαι καλός, Ὀρέστη μου!

Ἀπόξω ἀπὸ τὸ παραθυρο μερικὰ δέντρα ὑψωνόντανε τόσο πράσινα, τόσο πράσινα, ποὺ δίνανε τὴν ἐλπίδα στὴν καρδιά της πὼς θὰ ξκνανθίσει πάλι. Ἕνα ἀγεράκι βραδινὸ ἔμπαινε μέσα κι ἀπαλοφούσκωνε τὶς κουρτίνες. Μιὰ καλοσύνη ταπεινὴ ἔσταζε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ στὰ δέντρα, στὶς στέγες τῶν σπιτιῶν, στὰ μάτια, στὰ δάχτυλα. Ὁ Ὀρέστης κύταζε τὸ στόμα τῆς Χρυσούλας τὸ δαχτυλιδωτὸ καὶ γλυκομίλητο.

Κ' ἐκείνη εἴτανε μιὰ τρεμούλα ὅλη. Ἔκρυψε ἀνάμεσα στὰ γόνατά της ὁ Ὀρέστης τὸ πρόσωπο, κ' ἐκείνη προσπαθοῦσε νὰ τόνε σηκώσει καὶ νὰ τοῦ λευτερώσει τὸ κεφάλι καὶ νὰ φράξει μὲ τὰ χεράκια της τὸ στόμα του, μὴν τύχει καὶ πεῖ ὁ Πολυαγαπημένος κανένα γλυκὸ λόγο καὶ πεθάνει ἀπὸ τὴ χαρά της ἡ Πολυαγαπημένη.

— Συχώρεσέ με, Χρυσούλα μου. Συχώρεσέ με.. Σ' ἀγαπῶ!

Πετάχτηκε ἀπάνω ἡ Χρυσούλα τρομαγμένη.

— Σώπα! Σώπα! Μὲ πεθκίνεις!

Τόσον καιρὸ τώρα διψολαχταροῦσε λίγα γλυκά του λόγια καὶ τώρα ποὺ τἄβλεπε πλημμύρα ν' ἀναροῦν στὰ χείλια του καὶ νὰ θέν νὰ ξεχυθοῦν μπροστά της, ἕνας φόβος βαρὺς τὴν κατασκέπασε κ' ἤθελε νὰ φύγει, νὰ φύγει καὶ δὲν μποροῦσε.

στρατὸ καὶ στόλο, μὰ καὶ κάτι ἄλλο ποὺ πρέπει νὰ τὸ ζητήσουμε ἀλλοῦ, σὲ βαθύτερες καὶ ὁπωσδήποτε γενικώτερες πηγές. Κι ἀρχινήσανε νὰ ψάχνουνε καὶ μὲ τὸ ψάξιμο θὰ βρεθεῖ στὸ τέλος ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ.

Σήμερα, μ' αὐτόνε τὸν παράγραφο, ποὺ εἶναι ἕνας εἶδος προκήρυξη, τὴ βγάζουν ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ σύνορα τὴν ἐπανάσταση, τὴ γενικεύουνε, σηκώνουν τὴ σημαία τῆς κοινωνικῆς ἐπανάστασης.

Καρτεροῦμε τώρα νὰ δοῦμε ἃ θὰ κάμουν ὅ,τι μᾶς τάζουν κι ἃ δὲ μείνουν κούφιες φοβέρες τὰ λόγια τους.

★

ΜΑΣ δείχνει καὶ κάτι ἄλλο προηγορητικὸ αὐτὸς ὁ παράγραφος. Πῶς μέσα στὸ «Στρ. Σύνδεσμο» ὑπάρχουν καὶ κοινωνιολόγοι. Καὶ οἱ κοινωνιολόγοι αὐτοὶ δὲν κοιμοῦνται, μὰ δουλεύουν. Καὶ δουλεύουν ἀποτελεσματικά. Καὶ ζητάνε κάτι νὰ κάμουν, κάτι νὰ πετύχουν. Καὶ θὰν τὸ πετύχουνε.

Ὁ «Στρ. Σύνδεσμος» τὸ δήλωσε ὁλοστρόγγυλα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀρχή. Δὲν μπορεῖ νὰν τὰ ξέρει ὅλα, δὲν μπορεῖ νὰ προβλέψει γιὰ ὅλα. Καὶ κάλεσε ὅλες τὶς κοινωνικὲς τάξες κι ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα σὲ συνεργασία. Οἱ κοινωνιολόγοι ἀκούσανε τὸ κάλεσμά του καὶ τρέξανε. Καὶ νά, σήμερα μὲ ποιόν τρόπο μᾶς φανερώνουνται.

★

ΩΣΤΟΣΟ μέσα στὸ «Στρ. Σύνδεσμο» ὑπάρχουν κι ἀρκετοὶ δικοί μας, καὶ μάλιστα ἀπὸ κείνους ποὺ βρίσκουνται στὴν πρώτη γραμμή. Ἀκούσατε ὅμως ὡς τώρα λεξούλα γι' ἁπλούστερα γλώσσας καὶ γι' ἀναμόρφωση Παιδείας;

Ἡ βουβεμάρ' αὐτὴ δὲ δικιολογιέται ἀλλιώτικα: Ἢ θὰ φοβοῦνται νὰ ποῦνε τὴ γνώμη τους ἢ θὰ καρτεροῦνε τὴν ἀράδα τους γιὰ νὰ μιλήσουν.

Ἂν εἶναι τὸ δεύτερο, δὲ βλάφτει καὶ τόσο. Καρτεροῦν αὐτοί, τοὺς καρτεροῦμε κ' ἐμεῖς. Μὰ ἂν εἶναι τὸ πρῶτο, βάλ' του ρίγανη. Οἱ δημοτικοστάδες ποὺ ἐπαναστατήσανε χρόνια καὶ χρόνια πρὶν τὸ συλλογιστοῦν κὰν ἀκόμα οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ βγοῦνε στὸ Γουδί, εἶναι ἀπελπιστικὸ νὰ βουβαίνουνται καὶ νὰ κάθουνται μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια σήμερα ποὺ καὶ τὰ πιὸ συντηρητικὰ στοιχεῖα τῆς χώρας κουνιοῦνται καὶ δείχνουν πῶς κάτι κάνουν κι αὐτά.

★

Ο ΔΕΣΠΟΤΗΣ λοιπὸν τῆς Λάρισσας, ὁ κὺρ Ἀμβρόσιος, ἐπαναστάτησε κι αὐτὸς καὶ φοβερίζει πῶς θὰ ξεσκεπάσει τἄπλυτα τοῦ κλήρου μας, καὶ θὰ ζητήσει τὴν «ἐκκαθάρισιν» τῆς ἐκκλησίας, καὶ θὰ κάμει καὶ θὰ δείξει.

Πολυκαλά. Νὰ τὸν ἀκούσουμε καὶ τὸ Σεβασμιώτατο Μὰ οἱ πρῶτες κραυγές του δὲ μᾶς ἐνθουσιάσανε καὶ τόσο. Μᾶς παινεύτηκε πῶς πρῶτος ἡ ἀφεντιά του ἀφόρεσε τὰ μεταφρασμένα Βαγγέλια καὶ «διεῖδε» τὸ μεγάλο ἐθνικὸ κίντυνο. Ἔπειτα, λέει, ἀπὸ τότε ἡ Μητρόπολη ποὺ εἶναι ὄργανο τῆς Αὐλῆς (ποὺ εἶναι κι αὐτὴ Σλαυϊκὸ ὄργανο!) τὸν πολεμάει μὲ λύσσα καὶ ζητάει νὰν τονὲ βγάλει ἀπὸ τὴ μέση! Δηλ. ὁ Σεβασμιώτατος μιστριωτίζει ἐλεεινά. Κ' ἕνας ἄθρωπος ποὺ μιστριωτίζει δὲν μπορεῖ νὰ κάμει ἐπανάσταση. Εἶναι τὸ ἴδιο σὰ νὰ βγεῖ αὔριο (καί, θαρροῦμε, βγῆκε κιόλας) ὁ Μιστριώτης καὶ νὰ πεῖ πῶς θὰ πολεμήσει τὸ σκολαστικισμό.

Γιὰ νὰ μᾶς πείσει ὁ κὺρ Ἀμβρόσιος πῶς ἀληθινὰ ἐπαναστάτησε, ἔπρεπε νὰ μᾶς δηλώσει πρῶτα τἀκόλουθα:

1) Πῶς ἄσκημα ἔκαμε νὰ φορίσει τὰ μεταφρασμένα Βαγγέλια καὶ πῶς ὅσα εἶπε τότε γιὰ Σλαύους, γιὰ Ρούβλια καὶ γι' Λύλικὲς μηχανορραφίες εἴτανε κολοκύθια καὶ

2) Πῶς εἶναι ἕτοιμος, γιὰ νὰ γίνει σωστὴ ἡ «ἐκκαθάρισις» τῆς Ἐκκλησίας, νὰ παραιτηθεῖ πρῶτος ἡ ἀφεντιά του ἀπὸ τὸ δεσποτιλίκι.

Τὸ δεύτερο ποὺ τοῦ ζητάμε εἶναι λίγο σκληρό, μὰ δὲν ἔχει νὰ ζημιωθεῖ τίποτε. Ἂν ἀποδειχτεῖ, ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ ποὺ λέει πῶς θἀποκαλύψει, ἄξιος γιὰ τὸ δεσποτιλίκι, τὸν κάνουμε καὶ Πατριάρχη μας.

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ*

Β'.

Ο ΜΠΡΑΪΜΗΣ

Οἱ πιώτεροι ποὺ ἀλλαξοπιστήσανε στοὺς σκοτεινούς μας καιροὺς, τὄκαμαν ἀπὸ φόβο νὰ μὴ χάσουν τὸ εἶναι τους, νὰ μὴ ψηθοῦνε στὴ σούβλα! Ἄφησε τὰ παιδιά. Ἐκεῖνα δὲν ἔφταιγαν, ἂν ἄρχιζαν τὴ ζωή τους φοβιτσιάρικα λαγουδάκια καὶ τὴν τελειόνανε Γενίτσαροι φοβεροί, ἔφταιγαν οἱ γονιοί τους, ποὺ δὲν ἤξεραν ἀπὸ ποιάν ἄκρη πιάνεται τὸ σπαθί. Μὴν τἀκοῦς αὐτὰ ποὺ μᾶς τσαμπουνίζουν οἱ δασκάλοι γιὰ τὴ μαύρη τὴ Μοῖρα ποὺ βύθισε τὲ Ἔθνος σὲ μύρια βάσανα καὶ μαρτύρια. Αὐτὰ ὅμως τὰ λέμε ἄλλη φορά. Ἄς ἔρθουμε στὸ Μπραΐμη.

Εἴτανε Ρωμιὸς ὁ Μπραΐμης, μὰ μὲ τὴ βία αὐτὸς δὲν τούρκεψε. Καὶ μήτε παιδομαζεμένος δὲν εἴταν. Ἠλία τὸν ἔλεγαν. Ὁ χαδεμένος ὁ γυιὸς ἑνὸς Προεστοῦ. Πλούσιος ὁ πατέρας του. Ὡς κ' οἱ τοῦρκοι τονε φοβοῦνταν. Ἀπὸ κείνους τοὺς Προεστοὺς ποὺ μιλοῦσαν τούρκικα, ἔτρωγαν καὶ γλέντιζαν τούρκικα, μὰ φυλάγανε μερικὰ συστήματα καθάρια ρωμαΐικα.

Καλὸ μᾶς ἔκαμαν αὐτοὶ οἱ Προεστοί. Ἤρχουνταν ὧρες ποὺ ἀνασηκώνανε λίγο τὸ βάρος τῶν ἀδερφιῶν τους, γλυτώνανε μερικοὺς ἀπὸ φάλαγγα, ἀπὸ φυλακή, ἢ κι ἀπὸ χερότερα. Ἀγαποῦσαν καὶ νὰ λογομαχοῦνε μὲ τοὺς ἀγάδες, πότε μὲ τὄνα «προνόμιό» τους, πότε μὲ τἄλλο. Κ' ἔτσι διαφεντεύοντας καὶ λογομαχῶντας, καταντοῦσανε σωστοὶ πατριῶτες στὰ γερατειά τους.

Ἤγε μιὰ φορὰ ὁ Προεστός μας στὸν πύργο ἑνὸς Χασὰν Ἀγᾶ, πῆρε μαζί καὶ τἀγόρι του. Πρώτη φορὰ δὲν εἴταν ποὺ τὸν ἔβλεπε ὁ Ἀγᾶς τὸν Ἠλία, μὰ φαίνεται πῶς ποτὲς δὲν τονε καλομάτιασε καθὼς αὐτὴ τὴ φορά, γιατὶ κι ἀρνὶ τοὺς ἔσφαξε, καὶ νὰ τραγουδήσει τὸν ἔβαλε τὸν Ἠλία. Καὶ τοὺς τραγούδησε ὁ Ἠλίας. Ἤγε νὰ τρελλαθεῖ ὁ Ἀγᾶς. «Μόνο ρωμιόπουλο μπορεῖ νὰ βγεῖ τόσο πρόσχαρο καὶ ξυπνό,» γύρισε κ' ἔλεγε τοῦ πατέρα του.

Τοὺς προβόδισε ὁ Ἀγᾶς ὡς τὴ θύρα τοῦ πύργου σὰν ἔφευγαν.

Γυρίζοντας ὁ μικρὸς ν' ἀποχαιρετήσει τὴν ἀφεντειά του καθὼς ξεκινοῦσαν, κακή του μοῖρα, κ' ἔπεσαν τὰ μάτια του στὸ καφάσι τοῦ χαρεμιοῦ. Δὲ σκέπαζε ὅλο τὸ παράθυρο τὸ καφάσι. Ἔμενε κατὰ τὸ πλάγι ἄνοιγμα μεγαλούτσικο, κι ἀπ' αὐτὸ τἄνοιγμα πρόβαλε πρότωπο ποὺ ἔλαμφε σὰν τὸν ἥλιο, καὶ πάλι χάθηκε σὰν τὴν ἀστραπή.

Εἴταν ἡ Μελέκη, ἡ πανώρια μοναχακόρη τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ.

Ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη ἡσυχία δὲν εἶχε ὁ Ἠλίας. Στιγμὴ νὰ καθίσει δὲν μποροῦσε στὸ σπίτι. Γύριζε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ, ὡς τὸν κάμπο κατέβαινε, κατὰ τὸν ἀγάδικο τὸν πύργο. Τί γύρευε, δὲν τὄξερε μήτ' αὐτός. Τοὺς τοίχους τοῦ πύργου νὰ τρυπήσει, στὸ χαρέμι νὰ κρυφογλιστρήσει δίχως μήτε σκλάβος νὰ τονε δεῖ, στῆς Μελέκης τὰ γόνατα νὰ πέσει καὶ νὰ ζητήσει βοήθεια καὶ σωτηριά, — εἴταν ὄνειρα γλυκὰ κ' ἡσυχαστικά, μὰ ὄνειρα ἀνωφέλητα τῆς ἀγάπης.

Εἶχε ὡς τόσο κι ὁ Ἀγᾶς τὸν καημό του. Τὸν ἔτρωγε καὶ κείνονα κρυφὴ συλλογή. Πῶς ἀϊτὸς νὰ γίνει, νὰ πετάξει καὶ νὰ φέρει τἀγόρι στὸν Ὄλυμπο! Θὰ καταντοῦσε τὸ ρωμιόπουλο μεγάλος Ἀγᾶς μιὰν ἡμέρα. Γιὰ τὸν Ἀγᾶ αὐτὰ δύσκολα πράματα δὲν εἴτανε. Μὰ ὁ Προεστὸς εἶχε δόντια, κ' ἡ δουλειὰ χρειάζουνταν κολάϊ. Σοφίστηκε τὸ λοιπὸ ὁ Ἀγᾶς νὰ ζητήσει τἀγόρι νἄρχεται καὶ νὰ τονε μαθαίνει ρωμαΐικα. Ἤθελε νὰ τὰ μάθει τὰ ρωμαΐικα, γιατὶ τοὺς ἀγαποῦσε τοὺς Ρωμιούς. Τὸ καλό τους ἤθελε, κ' ἔπρεπε νὰ καταλαβαίνει ὁ Ἀγᾶς τὰ παράπονά τους.

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 353.

— Σώπα! Σώπα! Μὲ πεθαίνεις!

Ἄπλωσε τὸ χέρι της τὸ φιλντισένιο νὰ τοῦ φράξει τὸ στόμα. Κι αὐτὸς τ' ἄρπαξε καὶ τὸ γλυκοφιλοῦσε κ' ἔλεγε:

— Ὄχι, Χρυσούλα, ἄφηνε... Ἡ καρδιά μου πνίγει με! Ὅλα σου τὰ μαρτύρια τὰ ξέρω. Τὴν καλοσύνη σου, τὴν ἀγάπη, τὸ ἔλεος.

— Σώπα! Σώπα! Μὲ πεθαίνεις... Ἐγὼ μιὰ λέξη περίμενα. Καὶ τώρα... Ὄχι! ὄχι! μὴ μοῦ μιλεῖς τόσο γλυκά. Θὰ σπάσω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς χαρᾶς... Ὀρέστη, λυπήσου με!

— Φάνηκα σκληρός. Τσακίστηκε ἡ ζωή σου μέσα στὰ χέρια μου... Συχώρεσέ με...

Μαζεύτηκε ἡ Χρυσούλα τώρα ἀπάνω στὰ γόνατα τοῦ Ὀρέστη καὶ μιὰ ἀνάγκη ἀκατανίκητη τήνε κυρίεψε νὰ ὑποταχτεῖ, νὰ σκύψει, νὰ γενεῖ μικρούτσικη καὶ νὰ χαθεῖ μέσα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ὀρέστη σὰν κούκλα. Εἶχε πλεγμένα γύρω στὸ λαιμό του τὰ μπράτσα της καὶ τοῦ μιλοῦσε κι ὅλο της τὸ κορμάκι σπαρταρίζε ἀπὸ τὴν πολλὴ χαρά. Ἕνας πυρετὸς φλόγιζε τὸ αἷμα της καὶ τὰ δάχτυλα καὶ τὰ λόγια. — Σ' ἀγαπῶ! Τί μὲ μέλει πῶς μὲ ρήχνεις κάτω καὶ μὲ τσαλαπατεῖς καὶ μὲ πεθαίνεις; Ἐρτὰ μαχαίρια ἀπάνω στὴν καρδιά μου ἡ ἀγάπη σου. Κατρακυλῶ λαβωμένη, κουρελιασμένη, σωρὸς ἀπὸ αἵματα κι ἀγάπη — καὶ μέσα στὸ κατρακύλισμα καὶ μέσα στὸ χαμό μου, νοιώθω μιὰν ἀνεκλάλητη γλύκα. Θέ μου! Θέ μου! Θἄθελα μὲ λόγια ἁπλά, θἄθελα μὲ χωρὶς λόγια νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀγάπη μου. Μήτε τὸ φεγγάρι, μήτε ἡ θάλασσα, μήτε τὰ λουλούδια μποροῦνε νὰ μὲ γιάνουν. Σ' ἀγαπῶ! Σ' ἀγαπῶ! δὲν ξέρεις! Ὅταν σὲ ἰδῶ τὰ γόνατά μου τρέμουν.. Δὲν ξέρω... Ἡ ἀγάπη σου, σὰν ἄνεμος ζεστὸς στὸ αἷμα μου. Μοῦρχεται νὰ χορέψω, μοῦρχεται νὰ κυλιστῶ μπροστά σου, ν' ἀγκαλιάσω τὰ γόνατά σου καὶ ν' ἀρχίσω τὰ κλάματα καὶ τὰ γέλοια καὶ τὰ φιλιά!

— Μὰ πῶς μιλεῖς ἔτσι, Χρυσούλα... Σώπα! Τί ἔχεις;

— Δὲν ξέρω... Δὲν ξέρω... Συχώρεσέ με. Ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτα... Σὰ μοῦ πεῖς, ἕνα λόγο γλυκό, περαμιλῶ καὶ δὲν ξέρω τί λέω... Ἀγάπη μου!

Τὸν ἀγκάλιαζε σφιχτά, σφιχτὰ καὶ τοῦ φιλοῦσε τὰ χέρια. Καὶ παλιὰ τραγούδια ἁπλοϊκὰ κι ἀναβλέμματα θολωμένα ἀπὸ τὴν εὐτυχία ποὺ στενεύουν τὴ ζωὴ ὡς τὸ κατώφλι τὸ χορταριασμένο τοῦ σπιτιοῦ, ξυπνοῦσανε μέσα στὸν Ὀρέστη, ξεκινημένα ἀπὸ τὰ γαλανὰ βάθη τῶν καλῶν, ἀγύριστων καιρῶν.

«Δὲ θέλω νὰ γυρίζω στεριὲς καὶ θάλασσες καὶ νὰ μαζεύω βιὸς καὶ πλούτη. Μὲ φτάνει ἐμένα νὰ κάθομαι στὴν κορφὴ ἑνὸς βράχου καὶ νὰ σὲ σφίγγω στὴν ἀγκαλιά μου, μακροτηρώντας τὴ Μεσόγεια θάλασσα.»

— Σ' ἀγαπῶ! Σ' ἀγαπῶ! Δὲ φαντάζεσαι ἐσὺ τί χάνεις περιφρονώντας με. Δὲν ὑπάρχει γλυκότερο πρᾶμα ἀπὸ τὸ κορμὶ τῆς γυναίκας ποὺ ἀγαπᾶ. Νἄναι βράδι, νὰ πηγαίνομε μαζὶ σπίτι μας. Ν' ἀκουμπῶ στὸ μπράτσο σου καὶ νὰ βαραίνω ὅλη ἀπάνω σου, γιὰ νὰ σὲ νοιώθω πιὸ πολὺ κοντά μου καὶ πιὸ πολὺ δικό μου. Καὶ νὰ καθίζομε δίπλα στὴ φωτιά, στὴν κάμερά μας. Ν' ἀγγίζουνε τὰ χέρια μας, τὰ γόνατά μας, τὰ μάγουλά μας καὶ νὰ μὴ μιλοῦμε. Καμιὰ φορὰ μόνο νὰ λέμε ἁπλά, ἀνθρώπινα λόγια: «Εἴτανε ὡραία μέρα σήμερα.. Διάβασα τὸ πρωὶ ἕνα ὡραῖο ποίημα... Εἶδες τὴ δύση σήμερα;.. Πάμε περίπατο ἀπόψε ποὺ εἶναι φεγγάρι;»

Καὶ θἄμαστε εὐτυχισμένοι, Ὀρέστη. Ὅσο μποροῦνε οἱ δύστυχοι ἄνθρωποι νὰ εἶναι εὐτυχισμένοι.

Δὲν ἤξερε τί νὰ κάμει, δὲν ἤξερε τί νὰ πεῖ, γιὰ νὰ ξεχύσει τὴ χαρά της, ἡ δύστυχη Χρυσούλα. Δὲν ἤξερε πῶς νὰ χαδέψει τὸ κεφάλι τοῦ Ὀρέστη

Δέκα χρόνια γεροντώτερος κινοῦσε κατὰ τὸ σπίτι του ὁ Προεστὸς σὰν τἄκουσε αὐτά. Τὰ δηγήθηκε τῆς γριᾶς του. Κλαίγοντας ἡ γριὰ τὰ ξανάριπε τοῦ γυιοῦ της. Μὰ ἐκεῖνος μέλις τἄκουσε, καὶ δίχως μήτε λέξη νὰ ξεστομίση, σέρνει κατὰ τὸν πύργο καὶ γυρεύει νὰ δῆ τὸν Ἀγᾶ.

Ἔλειπε ὁ Ἀγᾶς στὸ Μεζλίσι ἐκείνη τὴν ὥρα. Περίμενε λοιπὸ στὴν αὐλὴ ὁ Ἠλίας. Καὶ περιμένοντας στὴν αὐλὴ ψιλοτραγουδοῦσε κ' ἔβλεπε κατὰ τὸ μαγεμένο καφάσι. Δὲν ἄργησε νὰ ξαναπροβάλη ὁ λαμπερὸς ὁ ἥλιος ἀπὸ τὴ μεγαλοΰτσικη χαραμάδα. Ρίχτει μερικὲς ματιὲς γύρω του ὁ Ἠλίας. Ἕνας καὶ μοναχὸς ζαπτιὲς στὴν αὐλὴ, κι αὐτὸς ροχάλιζε στὴν πεζοῦλα. Ψυχὴ ἄλλοῦ πουθενά.

Δὲν εἶχε ὥρα νὰ χάνη. Ἔπρεπε νὰ τῆς τὸ πῆ πῶς τὸν ἔχασε τὸ νοῦ του μαζί της, πῶς ἕτοιμος εἶναι καὶ τὴ ζωή του νὰ δώση. Νὰ τῆς τὸ μιλήση, Θεὸς φυλάξοι! Νὰ τῆς τὸ γράψη, τὸ πρόλαβε κι αὐτὸ ὁ Προφήτης, ποῦ δὲν ἀφίνει Τουρκοποῦλα μήτε χαρτὶ μήτε καλέμι νὰ πιάση. Ἄλλο ἀπὸ τραγούδι δὲν ἔμενε. Τραγούδησε λοιπὸν Τούρκικα ὁ Ἠλίας, μὲ σιγανὴ καὶ καθάρια φωνή. Νά, πῶς τέλειωνε τὸ τραγούδι:

«Σὰν κατεβαίν' ἡ Πούλια πρὸς τὸ βουνὸ, ἂς πετάξη τὸ Οὐρὶ τῆς αὐγούλας ἀνάμεσα στὶς ἰτιὲς, κι ἂς ράνη μὲ τὴ δροσιά του τὰ φτερὰ τοῦ ἀηδονιοῦ ποῦ τὸ λαχταρεῖ».

Ἰτιὲς ἐκεῖ ἄλλες δὲν εἶχε παρὰ μερικὲς κοντὰ στὸ ποτάμι, λίγα βήματ' ἀπὸ τὸν πύργο.

Στάθηκε μιὰ στιγμὴ ὁ Ἠλίας σιωπηλὸς, νὰ δῆ ἂν εἶτανε θάνατος ἢ ζωή. Εἶτανε ζωή.

—«Πέκι ἐὴ, κουζοῦμ, πέκι ἐὴ», μουρμούριξε τὸ Οὐρὶ ἀπὸ τὸ καφάσι. «[illegible]μοναχὰ, γιατὶ ἔρχεται ὁ Ἐφέντης».

Γυρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Ἠλίας, καὶ βλέπει τὸν Ἀγᾶ καὶ σίμωνε σιγοπερπατῶντας γιαλὸ γιαλό. Βγαίνει καὶ τὸν ἀνταμώνει. Καταχάρηκε ὁ Ἀγᾶς σὰν τὸν εἶδε.

— Καὶ ποῦ εἶναι τὰ κιουτάπια σου, τοῦ λέει.

— Ἐφεντημ, τοῦ κάνει ὁ Ἠλίας, μὲ τὰ κιουτάπια ρωμαΐκα ποτὲς δὲ θὰ μάθης. Ἐγὼ τὰ Τούρκικα τἄμαθα μιλῶντας μὲ τὸ Λατίφη τὸ γείτονά μας. Κι ὁ Λατίφης πάλι τἄμαθε τὰ ρωμαΐκα τραγουδῶντας μαζί μου. Μὲ τὴν ἀφεντειά σου νὰ τραγουδῶ, δὲν ταιριάζει. Μποροῦμε ὅμως νὰ συντυχαίνουμε τἀπομεσήμερο σὰ γυρίζης περπατῶντας ἀπὸ τὸ μεζλίσι. Ἔτσι θὰ τὰ μάθης μιὰ μορφιὰ τὰ ρωμαΐκα.

— Καλὰ, λέει ὁ Ἀγᾶς χαδεύοντας τὰ γένεια του. Κ' ἔτσι γίνεται. Κ' ὕστερα θἄρχεσαι μέσα νὰ πίνης ἕνα σερμπέτι.

— Ἐφεντημ, θὰ μ' ἀβανιάζουν τότες πῶς τούρκεψα. Ἐμένα δὲ μὲ μέλει κι ἂν τουρκέψω γιὰ τὸ χατίρι σου. Μὰ ἡ γριά μου—ὡς τὸν τάφο καημό της θὰ τὄχει».

— Ὄχι, παιδί μου, τοῦ λέει ὁ Ἀγᾶς, ἐγὼ ποτές μου δικό μας δὲ θὰ σὲ κάνω δίχως νὰ θέλης. Ἕνα πρᾶμα ὅμως σοῦ λέω: Ἀνίσως καὶ τἀποφασίσης ποτέ σου, ψυχὴ νὰ μὴ φοβηθῆς, σώνει νὰ ἀναπνέη ἀκόμα ὁ Χασὰν Ἀγᾶς.

Τὸν κοιτάζει ὁ Ἠλίας μὲ σοβαρὴ καὶ συγκινημένη ματιὰ, καὶ τοῦ κάνει βαθὺ τεμενά.

Ὁ πονηρὸς ὁ Ἀγᾶς τὄνοιωσε μὲ τί λογῆς ἀγόρι εἶχε νὰ κάνη.—Αὐτὸς εἶναι τοῦ πατέρα του γυιὸς, εἶπε. Ἐδῶ χρειάζεται ὑπομονὴ καὶ καιρός.

— Καλὰ, Ὀγλοῦμ, τοῦ λέει, ἀπ' αὔριο ἀρχινοῦμε.

Καὶ μπῆκε ὁ Χασὰν Ἀγᾶς στὸν πύργο, καὶ πῆρε τὴν ἀκρογιαλιὰ ὁ Ἠλίας καὶ πήγαινε, ὄχι στὴ μάννα ποῦ τὸν ἀπάντεχε, μόνο στὶς ἰτιὲς, κοντὰ στὸ ποτάμι. Ἐκεῖ τριγύριζε, ἀναστέναζε, ἀνέβαινε, κατέβαινε, κάθιζε, σηκώνουνταν, ὥσπου βασίλεψ' ὁ ἥλιος καὶ σκορπίστηκαν τ' ἀστέρια στὸν οὐρανό. Καὶ παραμόνευε τὴν Πούλια, καὶ μετροῦσε τὶς ἀτέλειωτες ὥρες. Σὰν ψέμα τοῦ φαινότανε. Σὰν τρέλλα τὸ θἄρρειε νὰ περιμένη τέτοιες ὥρες. Ἀγαδοποῦλα νὰ τὸν ἀνταμώση σ' ἐκεῖνα τὰ βαθιὰ τὰ σκότη.

Κ' ἐκεῖ ποῦ τὰ συλλογιοῦνταν αὐτὰ, ἀκούγει σιγανὴ περπατηξιὰ μέσα μέσα στὰ πεσμένα τὰ φύλλα. Ἀνατρίχιασε, τουρτούριξε ἀπὸ τὴ λαχτάρα, ἀπὸ τὴν κρυφὴ τὴ χαρά. Τὸ «πέκι ἐὴ» λοιπὸν τῆς Μελέκης παραμύθι δὲν εἶταν. Ὅσο πήγαινε σίμωνε ἡ περπατηξιά, ὥσπου φάνηκε κάτι σὰ γυναικήσιο κορμὶ μπροστά του, κάτι ποῦ τὸ σκέπαζε φερετζές. Κάνει νὰ τῆς μιλήση καὶ πιάνεται ἡ μιλιά του. Ξεχύνεται νὰ τὴν πάρη στὴν ἀγκαλιά του, μὰ ἡ γυναῖκα ἁπλώνει φοβισμένη τὸ χέρι καὶ τοῦ λέει νὰ μὴ σμίξη κοντά της. Ἔχει μήνυμα νὰ τοῦ πῆ. Εἶναι ἡ πιστὴ ἡ σκλάβα τῆς πανώρικης Μελέκης καὶ τὸ μήνυμα εἶναι πῶς ἡ πανώρια ἡ Μελέκη δὲ λαχταρεῖ μιᾶς νυχτιᾶς, μόνο ζωῆς ἀλάκερης ἀγάπη· πῶς στὰ χέρια του εἶναι ἡ μοῖρα της κι ἄλλον τρόπο δὲν ἔχει παρὰ νὰ τουρκέψη καὶ νὰ τὴν κάμη δική του.

Ἔφυγε ἡ γυναῖκα κ' ἔμεινε ὁ Ἠλίας ἀμίλητος. Ἔμεινε ὡς τὴ χαραυγή. Σὰν τἀποφάσισε καὶ πῆγε στῆς ταλαίπωρης μάννας του, γύριζε πίσω μὲ τοὺς παραγυιούς του ὁ γέρος ποῦ ὁλονυχτὶς ἔτρεχε ζητῶντάς τον. Βρῆκε ὁ Ἠλίας μιὰ πρόφαση, μισὴ ἀλήθεια, μισὴ ψέμα, καὶ πέρασε.

Μὰ ἡ μάννα δὲ σύχαζε. Ρωτοῦσε καὶ πάλι ρωτοῦσε, ποῦ εἶταν ὅλη τὴ νύχτα.

— Πῆγα ν' ἀνταμώσω τὴν ὀμορφώτερη τοῦ χωριοῦ μας νὰ τοῦ σφίξει τα χέρια ἀπανω στὰ τρεμαμενα στηθάκια της καὶ πῶς νὰ κρυφτεῖ γιὰ νὰ μὴν πιάνει καθόλου τόπο μέσα στὴν ἀγκαλιά του. Μιὰ ἀνάγκη ἀκατανίκητη νὰ σκύψει, νὰ ἐκμηδενιστεῖ, νὰ χαθεῖ μέσα του.

Κι ἄκουγε τὴν καρδιά της νὰ μιλεῖ, νὰ μιλεῖ καὶ νὰ μὴ σωπαίνει...

(—Ἤρθες πάλι σὲ μένα, Ὀρέστη, ἤρθες. Στὰ χέρια σου μέσα ἔχω ἀδειάσει ὅλη μου τὴν ψυχή. Εἶμαι ἐγὼ ἡ ταπεινή, ἡ ἀπάνεμη, ἡ καλοήσκιωτη λιμνούλα. Ἂν σκύψεις ἀπάνω μου γελαστὸς θὰ σοῦ γελάσω κ' ἐγώ, ἂν σκύψεις λυπημένος θ' ἀρχίσω κ' ἐγὼ τὸ κλάμα... Ἐγὼ δὲν εἶμαι τίποτα, τίποτα...)

Καὶ τόσο προχωροῦσε ἡ ὥρα τόσο κ' ἡ χαρά της γινότανε πιὸ νευρικιὰ κι ἀνήσυχη καὶ σκοτείνιαζε. Ἕνα σύγνεφο φάνηκε γεμάτο κατάμαυρες φοβέρες.

(—Θὰ πάει ἄραγε; θὰ πάει κι ἀπόψε; Σιμώνουνε πιὰ μεσάνυχτα. Θέ μου! Λυπήσου με!)

— Χαμήλωσε τὸ φῶς τῆς λάμπας, εἶπε σιγὰ σιγὰ ὁ Ὀρέστης. Δὲ σοῦ φαίνεται πῶς ἅμα χαμηλώσομε τὸ φῶς τῆς λάμπας ἀγαπούμαστε πιὸ πολύ;

Στὸ δωμάτιο χυθήκανε οἱ ἥσκιοι. Μιὰ φοβέρα μπῆκε μέσα. Στριμώχτηκε πιὸ σφιχτὰ στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ὀρέστη ἡ Χρυσούλα—σὰ νὰ στάθηκε ξάφνου ἡ Μοῖρα στὸ κατώφλι κ' ἦρθε νὰ τῆς τὸν πάρει.

(—Ὦ! νὰ μποροῦσα, νὰ μποροῦσα, νὰ σὲ κάμω νὰ τὴν ξεχάσεις! Κ' ἐμένα, Ὀρέστη, τὸ κορμί μου, ὅπως καὶ τὸ κορμὶ κάθε γυναίκας ποὺ ἀγαπᾶ, δὲν ἔχει θερισμό... Μεῖνε, μεῖνε μαζὶ καὶ μὲ μένα ἀπόψε!)

Καὶ τόνε χάδευε σιγὰ σιγὰ στὰ μαλλιὰ κι ἀνάλαφρα—λὲς καὶ θέλανε τὰ χέρια της τὰ ζυμωμένα μὲ τὸ πηχτόχρυσο φῶς τῶν δειλινῶν νὰ ὑφάνουνε ἢ σκιου; καὶ ἠρεμία καὶ πέπλους γαλάζιους γύρω τριγύρω στὴ ζωὴ τοῦ Ἐκλεχτοῦ.

Τρέχανε ἀποπάνω τους τὰ χάδια, σὰ μυρωδικὰ πολύτιμα. Ἀνοίγανε τὶς πόρτες τῆς Καλοσύνης καὶ τῆς Ὑποταγῆς κ' ἡ κλειδαριὰ μοσκοπεριχυνότανε ἀπὸ σμύρνα κι ἀρώματα.

(—Μεῖνε μαζί μου. Θὰ σβήσομε τὴ λάμπα. Θὰ κατεβᾶσομε τὶς κουρτίνες. Ὑπάρχουνε χάδια τόσο ντελικάτα ποὺ δὲν ἀντέχουνε στὸ φῶς. Στ' ἀκροδάχτυλά μου ἀνάβουνε τὰ χάδια αὐτὰ καὶ καίνε με! Ὀρέστη! Ὀρέστη!)

Ζεστὸ ζεστὸ τὸ κορμὶ τοῦ Ὀρέστη ἀπὸ τ' ἀγκαλιασματα καὶ τὰ χάδια τῆς Χρυσούλας. Κι ἀναμνησες κόκκινες φουσκώνανε σὰν παπαρούνες καὶ γλυκοσαλέψανε στὸ κλειστὸ περιβόλι τῆς μνήμης.

— Θυμᾶσαι, Χρυσούλα, θυμᾶσαι μιὰ μέρα στὸ Μουσεῖο τοῦ Μορῶ ποὺ δὲ βάσταξα μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Σαλώμης καὶ σ' ἄρπαξα ἀπὸ τὴ μεση καὶ σὲ φίλησα στὸ στόμα... Ὦ, τί φίλημα εἶταν ἐκεῖνο! Τότε μόνον ἔνοιωσα πόσο σ' ἀγαπῶ, Χρυσούλα!

— Ὦωω!

Ἡ φωνή της σπαρτάρισε, σὰ σφαγμενο φίδι. Σείστηκε, ρήχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ὀρέστη καὶ τὸ σωματάκι της λύγιζε κ' ἔτρεμε, σὰν τὸ καλάμι. Ὦ! νὰ μποροῦσε ν' ἀνοίξει τὸ παράθυρο καὶ ν' ἁπλώσει τὰ χέρια της καὶ νὰ κλείσει τὰ μάτια της καὶ νὰ πέσει!.. Ὦ! Θάνατε! Θάνατε!)

— Σώπα! Σώπα, Χρυσσούλα!

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100.000!

ΛΑΧΕΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἕκαστον γραμμάτιον ἰσχῦον διὰ τὴν κλήρωσιν τῆς 31 Δεκεμβρίου 1909 τιμᾶται ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς.

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ:

ΜΕΓ ΚΕΡΔΟΣ	**ἐκ δραχ.**	**100,000**
1 Κέρδος	» »	**25,000**
1 Κέρδος	» »	**10,000**
3 Κέρδη	» »	**5,000**
5 Κέρδη	» »	**1,000**
118 Κέρδη	» »	**100**
587 Κέρδη	» »	**50**
1000 ἐν ὅλῳ κέρδη ἀξίας δραχμῶν.....		**225,000**

Γραμμάτια πωλοῦνται. Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων. **δραχ. μίαν** ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ **Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν εἰς Ἀθήνας.**

Ὁ διευθύνων τμηματάρχης
Γ. ΚΟΦΙΝΑΣ

ριοῦ καὶ τὴν πλουσιώτερη. Περίμενα, περίμενα καὶ δὲν ἦρθε. Πηγαίνω τώρα νὰ βρῶ τὸν πατέρα της καὶ νὰ τοῦ τὴ ζητήσω. Προξενητάδες ὁ γυιός σου δὲ θέλει. Ἄφησέ τον, καὶ παιδὶ δὲν εἶναι.

Ἡ μάννα, ποῦ νὰ εἶταν ἄλλη φορὰ, τὰ ροῦχα της θἄσκιζε, τώρα δὲν εἶπε τίποτις, μόνο ἔκαμε τὸ σταυρό της, ποῦ δὲν εἶχε τὸν τόπο του ὁ μεγάλος ὁ φόβος της. Καὶ πρὶ νὰ προφτάξῃ νὰ τονε ρωτήσῃ ποιὰ εἶταν ἡ μάγισσα ποῦ τὸν ἀποτρέλανε, χάθηκε ὁ Ἠλίας ἀπὸ μπροστά της.

Ἴσια στὸν πύργο πῆγε. Ὁ Ἀγᾶς, ὅ τι ἔκαμε τὸ ναμάζι του κ' ἔπινε τὸν καφέ του. Μήτε τὸν καλοκοίταξε στὴν ἀρχή. Τέλος τοῦ εἶπε νὰ καθίσῃ καὶ τοῦ πρόσταξε καὶ καφέ.

— Ἔφεντημ, ἀρχίζει ἀμέσως τἀγόρι, παράξενο θὰ σοῦ φάνηκε νὰ μὲ βλέπῃς τέτοιαν ὥρα. Μ' ἀπ' αὐτὸ νὰ καταλάβῃς πῶς μεγάλη δουλειὰ μ' ἔφερε ὡς ἐδῶ. Ἡ ζωή μου εἶναι στὰ χέρια σου.

— Τί ἔπαθες, τζάνουμου, ρωτάει ὁ Ἀγᾶς.

— Θυμᾶσαι τὸ τί μοῦ ἔταξες χτές; πῶς ἄμα τἀποφασίσω, νὰ σοῦ τὸ πῶ.

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Τ' ΑΝΑΠΟΔΑ

Φίλε «Νουμᾶ»,

Διάβασα στὰ τελευταῖα «Παναθήναια» ἕνα γλωσσολογικὸ ἄρθρο («Ἐτυμολογικά»), γραμμένο στὴν καθαρεύουσα, κι ἀπὸ κάτου τὴν ὑπογραφὴ Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Παραξενεύτηκα κάπως—κι ἀκόμα περσότερο σὰν ἄνοιξα τὴ Γ ρ ά μματική του:—«Μ. Φιλήντας—Γραμματικὴ τῆς Ρωμαΐκης γλώσσας—τόμος πρῶτος—1907», καὶ διάβασα στὸν πρόλογο τοῦτα τὰ χρυσόλογα—ἢ «χρυσᾶ ἔπη», καθὼς θὰν τἄλεγε τώρα ὁ κ. Μ. Φιλήντας:

«Ὅσο μελετᾶ κανεὶς τὴ γλυκιά μας τὴ γλώσσα, τόσο πιὸ πολὺ τὴν ἀγαπᾶ κι ὅσο πιὸ πολὺ τὴν ἀγκπᾶ, τόσο καὶ πιὸ ὄμορφα τὴ γράφει, καὶ τόσο πλιότερο καταλαβαίνει, πὼς ἡ καθαρέβουσα καθόλου δὲν εἶναι γλώσσα ἑλληνικὴ καὶ πὼς ἡ μόνη ἑλληνικὴ εἶναι σήμερα ἐτούτη ἐδῶ. Ἀφτὰ τὰ νιώθω κατάβαθα, τἄ αἰστάνουμαι, καὶ σᾶς τὰ γράφω μὲ τὴν καρδιά μου».

Ὅταν ὁ Φιλήντας τῆς «Ρωμαΐκης γραμματικῆς» ἀπαντάει ἔτσι στὸ Φιλήντα τῶν «Παναθηναίων», ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ προστέσω τίποτε. Μὰ σὲ ρωτῶ μονχχὰ καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ ἀποκριθῆς ἀπερίφραστα:

— Ἀγώνα κάνουμε ἢ τὸ κλωτσοσκούρι παίζουμε;

Μὲ φιλία

ΑΝΑΠΟΔΟΣ

Σ η μ. τ ο ῦ Ν ο υ μ ᾶ.—Ἀγώνα κάνουμε, φίλε, ἀγώνα καὶ τὸν ἀγώνα δὲν τὸν κάνει ὁ Φιλήντας, ὁ Νουμᾶς καὶ δὲν ξέρουμε ποιός ἄλλος. Τὸν ἀγώνα τὸν κάνει τὸ Ἔθνος—γιατὶ ἐ θ ν ι κ ὸ ς εἶναι ὁ ἀγώνας—κι ὄχι τὸ ἄτομο, ἀδιάφορο τί ὄνομα ἔχει, βαρὺ γιὰ ἀλαφρύ, αὐτό. Φυσικά, μὲ τὸ νὰ γράφει ὁ Φιλήντας σήμερα τὴν καθαρεύουσα, κάποιος ζημιώνεται. Μ' αὐτὸς ὁ κάποιος, πιστεψέ μας, ποὺ ζημιώνεται δὲν εἶναι ὁ ἀγώνας. Καὶ τὸ κάτου κάτου, φίλε, γιὰ νὰ παραξενεύεσαι καὶ νὰ ξαφνιάζεσαι μὲ τὰ τέτια, σημαίνει πὼς εἶσαι παιδὶ ἀκόμα. Ἐμεῖς ποὺ γεράσαμε κάπως τὰ βρίσκουμε ὅλ' αὐτὰ φυσικώτατα, ἀφοῦ ὅλ' αὐτά, ἀκόμα κι ἄλλα, γίνουνται στὸ χιλιοβλογημένο Ρωμαΐκο.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Κατὰ τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1909

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

			31 Ὀκτωβρίου 1909	30 Σεπτεμβρίου 1909
Ταμεῖον	Εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	3,503,478..07	3,524,865.72
	Εἰς Τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	506,345—	356,680.—
	Εἰς κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	1,159,614. -	1,057,188.—
Ἐξωτερικοὶ λ)σμοί.	Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	40,508,36 .52	43,580,591.74
	Προϊὸν ἐκδοθέντ. Ἐθν. Δαν. εἰς χρ. Ἑλλ. Σιδ. 4% τοῦ 1902	»		
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ ἀναγ. κυκλοφ. Τραπ. Γραμμ.		»	160,357.83	173,713.83
» πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων.		»	61,778,575.42	61,778,575.42
Ὁμολογίαι ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσόν Δρ. 28,120,926.25		9,750,000.—	9,750,000.—
	Εἰς Τραπ. Γραμμάτια » 32,433,366.25	»	60,554,292.50	60,630,910.50
Γεωργικὸν Θεσσαλικὸν Δάνειον		»		
Ἐντοκα γραμμάτια Ἑλλην. Δημοσίου εἰς τραπεζ. γρ/τια.		»	1,440,000.—	1,440,000.—
Προεξοφλήσεις		»	5,150,903.82	5,150,903.82
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων		»	21,273.213 37	21,394,815.23
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ χρηματογράφων.		»	3,541,276.21	3,519,040.81
Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		»	23,034,855.27	23,508,951.15
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ)σμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ		»	6,277,775.11	4,553,302.92
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα.		»	70,378,948 34	72,421,044.26
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας		»	46,181,948 83	46,264,435.98
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτημ.		»	11,912,143.75	13,006,033.75
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας		»	5,646,441.90	5,566,492.35
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		»	7,471,158.20	7,471,158.20
Ὁμολογίαι λαχ. δαν. Ἐθν. Τρ τῆς Ἑλλάδος 2 1/2 % εἰς τρ. γρ.		»	1,250,000. -	1.250,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει		»	728,182.35	733.874.75
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων		»		
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς		»	9,246,440 94	9,267,702.77
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς Τραπεζ. Γραμματίων).		»	3,526,210.11	3,499,776.75
Διάφοροι λογαριασμοὶ		»	1,394,002.11	1,389,140.41
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	2,574,379.35	2,373,619.64
Λ/σμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη Τραπεζ. Γραμματίων		»	5,881,596.24	2,197,096 88
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		»	1,075,200.—	1,075,200.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εἰς Τραπεζικὰ Γραμμάτια)		»	560,000.—	560.000.—
Διάφορα		»	50,000.—	50,000.—
		Δραχ.	822,146.25	684,997.96
			407,307.846.49	408,230,112.84

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον.		Δρ.	[redacted]	20,000,000 —
Ἀποθεματικὸν κεφάλαιον τακτικὸν καὶ ἔκτακτον		»	13,500,000,—	13,500,000. -
Τραπεζικὰ Γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ:		»		
α') διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως.	Δρ. 61,778,575.42			
β') » » τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	» 62.512,441.80	»	124,291,017.22	125,315,490.34
Τραπεζικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	9,750,000.—	9,750,000.—
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς μεταλλικὸν		»	9,547,345.36	11,961,352.16
Καταθέσεις ἐν ὄψει εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	19,691,782.95	21,069,671.56
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,608,729,25	1,491,208.41
Μερίσματα πληρωτέα		»	228,430.—	234,035.—
Καταθέσεις Δημοσίου πρὸς χορήγησιν δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον.		»		
Διεθν. Οἰκονομ. Ἐπιτροπὴ λ)σμὸς καταθ. ἐκ δημ. ὑπεγγ. προσόδων.	Εἰς χρυσὸν Δρ. 734,857.08 Εἰς τρ.γρ. » 3,742,860.69	»	4,477,717.77	1,874,092.16
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν Δανείων εἰς χρυσόν		»	640,396.80	705,659.05
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τρ. γραμ.		»	306,43'.22	372,560.37
Καταθέσεις δημοσίου εἰς χρυσὸν		»	4,808.39	4,808.39
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		»	15,062.65	15,062.65
Ἔντοκοι κατ θέσεις Δημ. εἰς χρυσ. διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σ.Π.Δ.Σ.		»	160,357,83	173,713.83
» » » » τρ. γραμμ. » » »		»	1,257.21	59,996.21
Καταθέσεις ὑπὸ προθεσμίαν καὶ διαρκεῖς		»	119,698,362.26	118,799,336.18
Λαχειοφόρον Δάνειον Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	40,574,160.—	40,574,160.—
» » » 2 1/2 εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	20,367,900.—	20,367,900.—
Ὑπηρεσία Λαχεοοφόρου δανείου Τραπέζης 3 % εἰς χρυσὸν		»	1,495,698.—	1,727,474.—
» » » 2 1/2 % εἰς τραπεζ. γραμμάτια		»	267,345.—	280,142.50
Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.		»	13,418,013.18	13,275,501.83
Διάφορα		»	7,263,061.40	6.624,918.20
		Δραχ.	407,307,846.49	408,230,112.84

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Νοεμβρίου 1909.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ Ὠδεῖο μας ποὺ δημοσιεύει σήμερα στὸ «Νουμᾶ» ὁ ἀρχισυντάχτης τῆς «Ἀκρόπολης» κ. Θ. Συναδινὸς μπορεῖ νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο σὰ στερνόγραφο: Κατηγορήσανε τὸν κ. Νάζο πὼς ταξιδεύει κάθε καλοκαίρι στὴν Εὐρώπη μ' ἔξοδα τοῦ Ὠδείου. Μὰ ὁ κ. Νάζος ἔχει κι ἀρκετὴ περιουσία κι ἀρκετὴ ἀξιοπρέπεια γιὰ νὰ μὴν καταδέχεται νὰ ταξιδεύει μὲ ξένα χρήματα.

— Ὁ κ. Καλομοίρης ἀπὸ τὸ καλοκαίρι μᾶς ἔχει τάξει μιὰ μελέτη γιὰ τὸ Ὠδεῖο τῆς Ἀθήνας. Σὰ δημοσιευτεῖ αὐτὴ ἡ μελέτη, ἀπὸ τὸν εἰδικώτερο νὰ μιλήσει γιὰ τὸ Ὠδεῖο μας, θὰ κλειστοῦνε μερικὰ ἀπύλωτα στόματα ποὺ τόχουν πάρει δουλιὰ νὰ συκοφαντοῦν.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Θ. Νικ. στὸ Κάιρο. Τὸ βιβλίο ποὺ μᾶς ζητᾶς δὲν ὑπάρχει. Κοίταξε τὸν κατάλογο καὶ γράψε μας νὰ σοῦ στείλουμε ὁποιο ἄλλο θέλεις.—κ. Κ. Παπαθ. στὸ Λίγιο. Λάβαμε τὴ συντρομὴ τοῦ 1908 καὶ 1909 κ' εὐχαριστοῦμε.—κ. Κουρ. στὸ Neuchâtel. Λάβαμε τὴν ἐπιστολή· τὰ βιβλία τὰ στείλαμε.

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΡ. 2 ΚΑΙ ΔΡ. 2 1/2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ